

178150

Wamachi. 1921.

Refugiul.

Jertfa și Biruința

BCU CUNȚĂȘI RĂZBOIUL CU REFUGII INFANTERIE Cluj

DE

I. M. DIMITRESCU

Sentinela română, pe malul Tisei.

Editura Librăriei Alex. N. Leon & Co.—Focșani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. M. DIMITRESCU

JERTFĂ

SI

BIRUINȚĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
(IN RĂZBOIU CU REGIMENTUL 50 INFANTERIE)

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201602952

EDITURA

LIBRĂRIEI ALEX. N. LEON & CO.

FOCȘANI

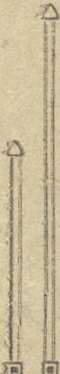
178150

Toate exemplarele vor purta semnătura autorului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

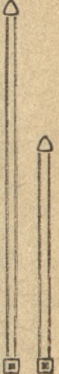

859-94 (Simutrescu, T. M.)

Inchin paginile cari urmează eroilor din Regimentul 50 Infanterie, memoriei acelor camarazi cari cu prețul vieții și sângelui lor, au stat pază neînfrântă, apărând țara la Dragoslave, Nămolosa, Mărășești și Muncelu.

Inchin rândurile mele și suferinței voastre părinți, rude și prieteni, cari ați îndurat ca niște adevărați martiri jugul ocupației străine, în cele mai grele zile de jertfă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RUGA ¹⁾

Se împlinesc 1915 ani dela nașterea divinului Mântuitor al lumii. De câte ori omenirea sărbătorește această zi, sunt atâtea prilejuri de bucurie scumpă, de legitime și duioase speranțe, de amintiri frumoase; că astăzi s'a arătat în cadrul lumii copilul ceresc, fiul dumnezeiesc, aducătorul de desrobire și de dreptate, el însuși dreptatea fiind.

Un popor nerorocit ca al nostru, setos de dreptate, îl prăznuiește cu toată sinceritatea sufletului său cinstit. De câte ori lanțul apăsării dușmanilor răi și vicleni sîngerează mai adânc rana grumajilor noștri și sufletul bietului popor românesc pare mai obosit de atâta robie, vii Tu, Dumnezeu blând și iubitor de oameni, sădind în sufletele noastre răbdare și nesfârșită nădejde în zile mai bune.

Trăiești alături de noi și nevoile noastre!

Jertfele și pătimirile Tale găsesc răsunset adânc în secalara noastră osândă, pe care o purtăm, mai bucuroși când ne gândim ce ai suferit și Tu pentru oameni și de la oameni.

1) Publicat în „Neamul Românesc” dela 1 Ianuarie 1916.

Ce credință și avânt de luptă nu dai Tu inimilor noastre, în clipele când pui în suflete visuri de lumină și ne arăți limanuri de fericire cu sfârșitul chinurilor noastre!

O Doamne, binefăcătorul nostru, putem să ne despărțim de tine? Indura-te-vei în aceste zile de grea cum-pănă să părăsești pe nenorociții tăi fii?

În ziua nașterii Tale, Te chemăm, Mântuitorul nostru, sădește în suflete speranțe noi. Insemnează pe răbojul vremii ziua răsbunării drepte. Trimite-ne grabnic ceasul luptelor groaznice, jertfelor grele, biruințelor mari și sigure. Fă-ne să privim aproape întruparea frumosului vis secular. Fă să înceteze de-a pururea vitregia soartei care a pus cu blestăm arma în mână ca să se omoare frate cu frate.

Strașnică soartă!

Poruncește destinului vitreg să se îndure și să deschidă porțile de granit ale năprasnicei cetăți de munți. Ajută dorobanșului viteaz să ridice din robie milioane de frați și cu flamura steagului biruitor să șteargă lacrimi amare, să bucure suflete și inimi.

Ajunge atâta amar!

Și Tu ai pățimit chinuri grele, dușmanii dreptății te-au răstignit, dreptatea însă, după ce a fost înmormântată, trei zile abia au trecut și din întunerecul acoperit cu piatră grea, a înviat mai puternică, încunjurată de nimbul jertfei pentru ea a Dumnezeuirii înseși.

Ajunge atâta întârziere!

Dumnezeiescule Fiu, fă să cadă de pe mormântul robiei noastre piatra pângărită a dușmanilor neiertători, și va învia în mijlocul lumii un popor nou, tare, iubitor de dreptate, care pe nimeni nu va asupri. Supărare vecinilor nu va face. Se va bucura de traiul tihnit și bună

înțelegere între neamurile pământului, va ajuta buna propășire și cu candela conștiinței și geniului său va lumina orizontul civilizației.

In ziua nașterii Tale, Iți amintim, o Doamne, că trăim pe aceste pământuri de două milenii și pe vremea copilăriei Tale omenești tot pe aici ni viețuiau strămoșii.

De când e lumea, neclintiți am rămas între Nistru și Tisa. E dreptul nostru! Nu-l părăsim decât odată cu viața.

Ajută-ne, Doamne, să-l dobândim!

Ziua întâi de Crăciun 1915.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MOBILIZAREA

În sfârșit!... După nerăbdătoarea așteptare de doi ani ai neutralității noastre, în care timp cele mai puternice națiuni ale Europei s'au războit crunt, Români au fost chemați și ei să lupte pentru *Dreptate*.

Un fior nobil de avânt stăpânește sufletul întregii generații, sortită a săvârși unul dintre idealele cele mai scumpe Românilor: *Desrobirea Ardealului, Bucovinei, închegarea României Mari*.

În dimineața lui 14 August, un ordin telegrafic al guvernului, vestește prefectura din orașul nostru, a lua măsurile impuse de împrejurările mobilizării: încep arestările străinilor, se oprește apariția gazetei locale, stare de asediu, proclamarea Regelui, decretarea mobilizării.

Seara, eram la Râmnicul-Sărat, când aflu că chiar în noaptea aceea vor suna goarneau, vestind marele eveniment. În fața palatului administrativ, mii de persoane cu inima palpitând, așteaptă nerăbdători citirea decretului. E o li-

niște impunătoare, măbind și mai mult sfințenia momentului.

Deodată, văzduhul este brăzdat de sunetele muzicii militare, care intonează marșul desrobirei și suferințelor noastre, *Deșteaptă-te Române*. Răpit de valul sunetelor, gândul zboară spre plaiurile ardelene, peste care, chiar acum, trec vârtej gloatele oștirea românești, din rândurile căreia vor cădea mii de viteji; meniți a răscumpără pentru vecie, libertatea unui neam, sortit a păși pe calea civilizației și luminei.

Din ochii tuturor picură lacrimi binecuvântate, de bucurie, unite cu o îngrijorare vădită. În fiecare clipă se răsfrânge icoana atâtor secolii de amintiri istorice și rodirea îmbelșugată a speranțelor viitoare fără număr.

Trăim mii de vieți. Sufletul se desprinde cu totul din cătușele pământești. Ceva tainic, parcă binecuvântarea lui Dumnezeu plutește în aer. Ingerii cântă cântări de slavă, preamărind pe făuritorii vremurilor, cari vor rămâne vecinice și cele mai strălucite din istoria neamului.

Am crescut de copii în credința sfântă a unui ideal. Ne-am închinat cucernic în fața acelei generații căreia îi va fi sortit să întrupeze frumosul vis și când destinul îți încredințează chiar ție îndeplinirea acestei chemări, ce fericire mai mare se poate închipui?

Câte zile îmi vor fi hărăzite, nu voi uita noaptea aceia asemănătoare nopților Invierei, în care mi-a fost vestit începutul sfântului și sângerosului război, pentru împlinirea celui mai scump ideal: învierea libertății tuturor celor din neamul meu! Ce buni mi s'au părut oamenii în noaptea aceia! Cu câtă duioșie am fost înconjurat la plecare și de câtă iubire am fost împărțășit din partea rudelor și prietinelor!

Măreția momentului contopise într'un tot armonios sufletele noastre, unindu-le într'o singură ființă, ființa neamului, hotărâtă pentru toate jertfele și bucuriile ce ni le vor da cel mai binecuvântat război din toate războaiele neamurilor...

Trenurile de persoane se suspendase, astfel că drumul spre Focșani l-am făcut într'o cabină a unui tren de marfă, alături de un inginer și câțiva țărani chemați la regimente pentru mobilizare. Eram așa de înghesuiți c'abiă găseam loc respirației. Văzui atunci lipiți unul lângă altul pe cei de sus, alături de haina aspră și ades disprețuită a țaranului. Toți întovărășiți prin legământul luptei care ne așteaptă, gândul biruinței vrăjmașului comun. Tovărășia aceasta o doresc, sincer, să crească mai puternică din sângerosul război, dela care aștept odată cu desrobirea națională a fraților ardeleni, și des-

robirea economică, culturală și politică a țărilor noastre țărani din regat.

Când se va împlini și acest gând, sigur, neamul nostru va merge pe calea binelui, adevăratului progres...

În noaptea asta sfântă, prin toate satele pe unde se strecură trenul, am auzit pioase sunete ale clopotelor, chemând la luptă întreaga națiune. Într'oa stație, aflu, că în aceeași clipă când glasurile de aramă ale bisericilor noastre vestesc mobilizarea României, într'un colț singuratec, la mănăstirea Putnei, din trista Bucovină, vibrează cuprinsul de aceeași vestire.

Neîndoelnic, marele mort și mlădițele lui domnești, au tremurat din cenușa criptelor sfinte, în ora aceasta istorică și va fi trimis asupra strănepoților moștenirea lor, tot norocul și binecuvântarea părintească...

Ziua Sfintei Marii își urzește lumina într'oa liniște impunătoare. Nimeni nu grăește mai mult decât trebuie. Pretutindeni se simte măreția clipei prin cari trecem. Pe străzi se vede mișcare de oameni, care, automobile și vite pentru armată. La regiment îmbulzeala e și mai mare.

Vești bune că Brașovul a fost liberat de ai noștri, trece cu iuteală dela un capăt la altul al orașului. Muzica militară cutreeră străzile cântând marșuri războinice. Ici, colo grupe de

cetățeni și mai ales școlari și cercetași manifestează de bucurie. Nu văd căldura și însuflețirea dela 1913. Dumerirea o găsesc în oboseala spiritelor pricinuită de îndelungatul război european și'n conștiința ce o are fiecare despre greutatea vremurilor, care cere: *muncă, jertfă, tăcere*, în locul paradei și sgomotoaselor alaiuri de stradă...

În ziua de 16 August, ca și în cele următoare, cât am mai stat la Focșani, cam acelaș lucru, în plus, noutatea primelor comunicate ale Marelui Cartier General, cu știri tot bune.

În „Universul“ poetul ardelean Octavian Goga scrie articolul de fond: „*Nu mai sunt Carpații*“, rânduri sguduitoare de suflet... În două zile și două nopți șirul despărțitor de munți, fusese mutat în țară, de către viteaza noastră oștire.

Serile sunt triste. Nicăeri scântee de lumină. Străzile în beznă, îți amintesc drumurile liniștite ale satelor. Vești că aeroplanele vrăjmașe au bombardat Bucureștii și Piatra Neamț stârnesc îngrijorarea. Sfătuesc cu familia până după miezul nopții. Părinții sunt îngrijorați de cei doi feciori cari luptase pe frontieră chiar în noaptea mobilizării și abia-și stăpânesc lacrimile la gândul că și ceilalți trei vor plecă în curând.

Ce dureri sfâșietoare trebuie să simtă o mamă

care a ridicat atâți feciori? I-a ocrotit de toate primejdiile și într'o bună zi războiul, hidosul Martie, urât și blestemat totdeauna de mame, îi răpește adesea, pe vecie...

La divizie, se aduc.cele dintâi grupe de prizonieri, capturați la frontiera Vrâncii, de regimentele 10 și 49. Pe unul din ei îl cunosc din vara trecută, când împreună cu cercetașii, mă rătăcisem dincolo de hotar. Bietul om! A simțit o mare mângâere văzând un cunoscut într'atâta lume străină. L'am încurajat și i-am dat țigări. Un plutonier, din grupul celor prinși, se plângea că și pierduse șapte ani slujii în jandarmăria ungurească, cari nu-i vor fi ținuți în seamă de noua stăpânire românească. Nici un cuvânt pentru țara lui. Mi-am întors privirea cu desgust din fața acestei stârpituri de suflet ostășesc!

Către seara lui 20 August, d-l Lt. Colonel Anastasiade, comandantul regimentului nostru, trece în revistă trupa și ofițerii pregătiți de plecare. Defilarea s'a făcut în chip măreț. În valuri de oțel sclipitor se scurg baionetele prinse pe armele celor peste trei mii de luptători, cari alcătuesc regimentul. Drapelul fâlfâie în semn de binecuvântare și ca un îndemn la luptă, *jertfă și biruință*.

PLECAREA

Pe la trei dimineața, toată tabăra era un furnicar de lume. Unii oameni nu dormise de loc. Femeile, părinții și copii multora privegheau alături de soț, fiu și tatăl care plecă a doua-zi înainte de revărsatul zorilor. Pentru toți venise ora despărțirii, cea mai dureroasă din suferințele războiului.

În ziua aceea, s'au perindat prin fața mea atâtea scene duioase, încât covârșit de mulțimea impresiilor, m'am trezit deseori plângând fără a fi în stare să opresc șiragul lacrimilor.

În deosebi m'au mișcat copiii, cari'ți sfâșia inima prin purtarea lor în clipa despărțirii. Un micuț încleștase brațele de grumazul lui tată-său de care nu voia să se mai despartă.

Pornea trenul și tatăl nu se îndură să-și îndepărteze odrasla scumpă. Am văzut scurgându-se pe obrajii lui, arși de soare și chinuți de muncă, două lacrimi ca două mărgele curate. Și-a alintat copilul spunându-i : „Tă-tătu-că

să vă dea Dumnezeu... noroc" și apoi... a pierit în mijlocul celorlalți soldați.

Nepotu-meu, Titi, un copilaș și el, m'a îmbrățișat cu atâta căldură de parcă stă să se lipească de suflet.

În clipa din urmă mi-a șoptit că se va ruga mereu pentru biruința armatei și pentru sănătatea noastră. A avut tăria să-și stăpânească lacrimile, cari spunea el, „face pe soldați să nu mai fie viteji“. Plecarea noastră 'l făcuse liniștit, pe când în privire se oglindea toată durerea sufletului de copil necăjit.

În gară, fel de fel de priveliști, una mai mișcătoare ca alta. Doi tineri retrași într'un ungher se privesc de un ceas fără a scoate o vorbă; soți îmbrățișându-se, bătrâni cu plete argintii își sprijină greutatea anilor pe țeava armei feciorului care răsuțește în răstimp câte o țigară; mame duioose cu mâna la gură clătinând din cap a mare nenorocire. Copiii mai uită din cele nevoi și prind a se juca ei între ei, minunându-se de atâta omenire și mișcare.

Ostașii sunt ținta unei simțite atențiuni. Doamnele și domnișoarele focșănene îi împodobesc cu flori urându-le biruință și sănătate. E atâta prieteșug cum n'am văzut vreodată.

Un tren militar, printre alții, aduce și o companie de prizonieri unguri. Spre nedumerirea

noastră cântau' „Deșteaptă-te române“. Imbulzându-ne în jurul vagonului, aflăm că-s români ardeleni capturați de un regiment de al nostru. Abia pot schimba câteva vorbe cu plutonierul lor care nu mai încetează cu laude la adresa ostașilor români, cei mai ageri și viteji dintre toți cu cari și împotriva cărora luptase în cei doi ani de război.

În sfârșit, după greutățile ambarcării și chinurile unei furtuni care revărsase peste fețele noastre trudite tot potopul de colbărie, pornim.

Priveliștea ce s'arată ochilor e nespus de mișcătoare. Un gest, un semn grăbit trimis din mulțimea înghesuită către cel iubit din ceata ostașilor din vagoane, pentru atâția însemnează poate cel din urmă salut. Pentru mulți, într'o scăpărare de priviri, se oglindește acel rămas bun, după care începe despărțirea eternă, tăcerea, moartea pentru unii; durerea și uitarea, mai târziu pentru alții....

Trenul se mișcă tot mai grăbit, lăsând în urmă orașul ce mi-i așa de drag prin multiplele gânduri, amintiri și zile de muncă ce mă leagă de el.

Din pricina îngrămădirii prea mari de oameni, am fost nevoit să ocup loc pe platforma unui vagon descoperit. Rămas singur, mă văd năpă-

dit de-o melancolie covârșitoare. Toate locurile îmi par mai dragi și mai frumoase ca altădată. Fiecare pas ce mă desparte, de ele mărește chinul. Ochii privesc printre lacrimi spre orașul copilăriei mele și cuvinte de cârtire parcă-mi vin pe buze, gata să șoptească mânia ce-mi cuprinde ființa împotriva carului cu foc, ce ne poartă tot mai grăbit.

Chinuit de atâtea gânduri, în singurătatea mea, mă trezesc plângând deabinelea. E peste putință să-mi stăpânesc lacrimile care curg neînfrânate, din belșug. Și când talmăcesc mai bine pricina care le-a stârnit susurul, descopăr cu mulțumire, binecuvântata durere ce-o simt pentru alții, pentru ai mei, amărâți de plecarea noastră, durerea atâtor rămași fără sprijin, suspinul miilor de ființe plâpânde ce nu-și vor mai vedea părinții !...

Pășim peste Milcov. Gândurile, îndată, își schimbă căile de adineauri. Apar în minte amintirea *Unirii*, a secolelor ce a precedat-o, a luptelor dintre frați, ce s'au purtat pe aci.

Am imaginea generației care a șters hotarul blestemat și care a contribuit la întărirea României de azi. Eri au sorbit Milcovul, astăzi a fost doborât lanțul Carpaților. Și unii și alții, fiii unei soarte bune scriem cu jertfă și muncă paginile de aur ale istoriei naționale, sfărâmăm

hotare nefirești, înfrățind deapururea pe cei din seminția noastră.

Impresurat de aceste gânduri, mă înveselesc și cuget la lucruri mai de seamă decât durerea mea, suferințele altora. În mintea chinuită de atâtea scene mișcătoare, se ivesc deodată, icoane vechi, sacre, din viața neamului meu țesută din sânge și lacrimi, împodobit totuși la depărtări de secolii măcar, cu briliantul scilpitor al zilelor glorioase....

În gara Râmnicul Sărat așteptau mii de persoane. Tot târgul a ținut să întâmpene pe soldații ce trec în Ardeal. Când se oprește trenul nostru, izbucnesc tunete de urale. Valuri de flori se revarsă asupra șirului de vagoane militare, muzica regimentului cântă „La Arme“. Prin mulțimea delirantă, observ rudele și prietenii cari au ținut să mă vadă, dăruindu-mi tot felul de bunătați, urări de bine, unite cu lacrimi de emoție.

Cele câteva minute ce le-am petrecut în stația Râmnic, sunt nespuse de mișcătoare, reîmprospătându-ne scena plecării din Focșani. Când trenul pornește, furtuna uralelor se întetește din nou. Doamnele fluturau batistele, alie mii de buchete se revarsă asupra noastră. Ne pierdem în zare, dar clocotul mulțimei, încă se aude: încet, tot mai încet, pân'să pierde.

Pe platforma îngustă și aspră a vagonului petrec cea dintâi noapte din campanie. Când prind a mă liniști de sbuciumul zilei, îmi apar în minte ca niște fantome fugare nenumărate scene și amintiri din viață. Mai presus de toate mă stăpânește gândul războiului nostru. De atâtea ori se pune întrebarea fără să am răspunsul hotărât: Birui-va oștirea? Prin jertfele ce dăm, putea-vom oare îndeplini visul ce ne chinue de veacuri? Sufletul meu e susținut de-o nădejde statornică. Dreptatea cauzei noastre va învinge. Jertfei, îi va urmă biruința ca un cololar.

La Buzeu, când ațipisem, mă trezesc, înspăimântat de focurile repezi de armă ale unui pluton, urmărind, se zice, un Zepelin. Alături de noi accident. Un vagon fusese scos de pe linie și răsturnat de tenderul unei mașini. Ca prin minune scăpă nevătămați mai mulți oșteni între cari și furierii regimentului.

Se face ziuă. În zare vedem Ploeștii pe care-l găsim după sbuciumul unei nopți chinuită de vedenia unui Zepelin, cum spun slujbașii gărei.

De aici luăm direcția spre Vălenii de Munte. Deoparte și alta a drumului de fier se văd livezi încărcate de poame și mai ales pruni, porumbiști verzi încă, și miriști aurii. Răcoarea binefăcătoare a dimineții, ne împlânzește sufletul.

În depărtări se zăresc munții străvezii ai Ardealului.

Soldații îngână frânturi de doină, în care se resfrânge tot amarul zilelor grele și nețărmuritul dor de cei lăsați în urmă. Lumea satelor ne întâmpină su calde urări. Moșnegii se închină, binecuvântându-ne calea. Femeele și copiii ne împart fructe dulci. Domnișoarele printre cari unele ciripesc franțuzeasca pensioanelor, în gara Scăeni, dăruiesc flori și poame răcoritoare.

Peste puțin ajungem în Vălenii de Munte, astăzi tixit de militari.

Nu-i cuibuțul liniștit de altădată unde în atâtea zile de vacanță am petrecut frumoase clipe de înălțare sufletească. Români din toate unghiurile româniei, se adunau la cursurile de vară ale marelui nostru învățat, d. profesor N. Iorga, care prin chemarea atâtor mărturii ale trecutului nostru cuminte, ne arată căile spre viitor. Aici mai mult ca ori unde, am legat prețeguri cu frații de peste hotar, plâsmuind împreună visuri și planuri mărețe pentru viitorul neamului nostru....

În gară, o doamnă și mai mulți tineri împart soldaților „Neamul Românesc“ și chipul Voevodului Unirei, marelui Domnitor Alex. I. Cuza. Icoana domnească e purtată cu drag în râniți de către fii și nepoții foștilor clăcași, porniți pe drumul altei desrobiri.

Pela nămezi, am coborât în Homorici și de aici prin Isoarele, Dulcești, Mânecii Pământeni, ajungem la Mânecii Ungureni, unde bivuacăm, dormind noaptea într'un cort, în care am tremurat destul. Mizeriile campaniei încep să-și arate ghiarele.

Pe la casele locuitorilor, se văd încă însemnările cantonamentelor de trupe, cari au stat în apropierea graniței timp de 2 ani. Tranșee, gropi de lup, abatise și rețele de sârmă ghimpată, străjuiesc crestele dealurilor. Copiii sunt deprinși cu militarii, vorbesc cu soldații parcă s'ar cunoaște de când lumea. Unii dintre ei știu la perfecție pozițiile și mișcările din instrucția individuală a soldatului. Facem mult haz, de ghiđușile, jocul și agerimea mișcărilor militare, ce execută în mod desăvârșit copilașul Ion Neagu, primind în schimb mulți bani pentru priceperea lui la instrucție.

La 23 August, plecăm la Cheia. Căpitanul Giurcăneanu dă sfaturi companiei asupra purtării ce trebuie s'o aibă soldații față de vrăjmaș, cu care e posibil să ne ciocnim în curând. Pentru orice întâmplare, desemnează pe urmașul său la comandă.

Marșul din ziua aceea a fost chinuitor, soldații nefiind destul de antrenați. Cu toate acestea voioșia lor crește în potriva greutăților ce

le îndură. Când se dă repaus, nu găsesc alceva mai bun: se apucă de joc. Aşa-i românul, ori joacă, ori doineşte: e felul lui de a-şi manifesta bucuria sau durerea.

Seara dormim în Cheia, de unde a doua zi pornim spre graniţă, pe frumoasa vale a Teleajenului. Multe priveleşti sunt asemănătoare celor depe valea pârâului Alb din Vrancea noastră.

Ziua de 24 August, fû sortită putnenilor din regimentul 50 să păşească în Ardeal, cu misiune ca brigada 35, din care făceam parte, să întărească poziţiunile ocupate zilele trecute, de către trupele de acoperire. În această zi, o ofensivă puternică se luă de trupele Div. V şi VI cu însărcinarea de a ocupa vre-o 12 puncte noi.

Dimineţa se urzeşte în mijlocul unor neguri umede prevestind sfârşitul verei. Peste puţin timp, soarele iese biruitor, năpădind cuprinsul din preajma mănăstirei, cu o pulbere bogată de lumină. Câteva vile cochete, în straiul alb de var, se arată vesele privirilor. Clopotele mănăstirii, la plecarea noastră, încep a suna, trimiţându-ne îndemnul lăcaşului sfânt.

Regimentul porneşte cu batalionul 2 în frunte având în avangardă compania 6-a a căpitanului Giurcăneanu. Ca un fluviu uriaş, se strecoară prin bătrânii codri din Valea Teleajenului, fur-

nicarul de lume, îndrumându-se spre trecătoarea Bratocea, Vrâncenii se simt în largul lor. Munții și pădurea le amintește țara lor dragă, casa și locurile ce le-au părăsit dăunăzi. O înfrățire caldă se prinde între om și codru, din frunza căruia mulți doinesc cu însuflețire. Unul, trimite celuilalt fiori și amintiri de demult, când românul își făurea armele din mădularele pădurei, de vremurile, când tot codrul era găzduitorul cel mai credincios în zilele de restriște, clipelor de resmeriți grele și bejenii ce le-a îndurat adesea încercatul nostru popor. O mare parte din viața națională a românului e legată de cetatea codrului; în inima lui și-a găsit nu numai refugiul singur în vremuri grele, dar și-a păstrat limba și toate datinele de două ori milenare ale noroadelor, ce s'au aciuat pe cele 2 povârnișuri ale Carpaților. Pentru acest drept de moștenire pornim azi la luptă.

— . . . —

ÎN ARDEAL

Suim la deal din greu. Povara raniței te doboară. Aceasta nu-i prilej ca voioșia oamenilor să scadă. Dimpotrivă, cântecile și glumele se întetesc. Tot codrul e plin de larmă și de freă-măt.

Cu cât ne apropiem de creasta muntelui, unde străjuește vechea vamă și piatra de frontieră, cu atât inimile svâcnesc tot mai grăbite. Intunericul codrului se împrăștie. Panta e mai dulce, respirația se face mai ușor, se luminează. Iată-ne pe culme!

La câțiva pași se zăresc semnele frontierei vechi. Un vânt rece ne zorește să îmbrăcăm mântăile. Se dă repaus oamenilor. Peste puțin vine și hrana caldă, fiind sorbită cu lăcomie de gurile noastre flămânde.

Vestindu-se apropierea unui aeroplan vrăjmaș, oamenii se adăpostesc în pădure, mulți încarcă

armele. E cel dintâi semnal care ne amintește că dintr'o clipă într'alta putem da ochii cu vrăjmașul.

La ora 11, regimentul se pune în mișcare din nou. Ostașii fac cruce sguđuiți de un fior sfânt: coloană după coloană pășesc pe țarina scumpului nostru Ardeal. Muzica intonează „Deșteaptă-te române“. Uralele nu mai conținesc, cutremurând văzduhul de chiuitul voinicesc al celor trei mii de oameni ai regimentului. O lume veche de păcate se nărue în vârtejul pornirilor nezăgăzuite.

În acest timp, o veste grabnică de retragere, amuțește toate glasurile. E atâta liniște de s'aud bătăile inimei. Parcă s'a rupt firul vieții...

Ingrijorarea vagă, că ceva dureros se petrece în Dobrogea, ia forme tot mai lămurite. La Turtucaia, ai noștri, suferise o grea înfrângere. Forțe vrăjmașe, uriașe, se năpustise asupra noastră, lovindu-ne brutal. Pentru a ne statornici în această parte de țară, trebuiau noi puteri. Între oștenii desemnați a veni în ajutorul celor din Dobrogea, erau și putnenii lui 50. Vestea, nu ne surâde de loc, căci gândul și inima noastră, erau atrase mai alės de plaiurile Ardealului, pământul făgăduinței și visurilor noastre din bătrâni !....

Un alt ordin ne pune în mișcare din nou

spre țelul gândurilor dragi. Cântecelile și glumele stăpânesc iarăși mulțimea. Zările se înseminează cu înviorarea din suflete...

În drumul de peste hotar, se văd urmele războiului: tuburi de cartușe risipite, resturi de efecte militare, poduri minate, șosele stricate de armata vrășmașă, care fuge în neorânduială.

La margine de codru, lângă graniță, un mormânt proaspăt închide cele trei vieți tinere ale vitejilor din reg. Mircea 32, căzuți în luptă cu ungurii pentru desrobirea Ardealului.

Sunt dintre cele dintâiu jertfe ale armatei noastre. În semn de pietate oamenii se opresc, mulți se descopăr, făcând cruce.—Niște flori dela ființele dragi, pe care le păstram încă, le depun ca un modest omagiu pe mormântul eroilor.

Din distanță în distanță, se văd noi mușcături în șosea și poduri sfărâmate care s'au dres de pionierii noștrii, astfel că se scurg pe ele, infanteria, artileria și chiar coloanele de munițiuni și trăsurile cu provizii.

Marșul e foarte greu. Ranițele regimentului nostru lucrate rău și din material prost, s-au rupt chiar dela plecare, astfel că ce-a mai rămas din ele, e un obiect de chinuitoare tortură pentru umerii bietului nostru soldat. — Nu-i nevoie a stărui prea mult asupra acestui lucru. Chiciți cu toții?

E vorba de-o nerușinată afacere patriotică, una din miile ce s-au săvârșit înainte și în timpul războiului chiar, pe seama mulțimei celor vrednici și viteji.

Când se înnoptează, ajungem la Vama Șanțului, dormind în corturi învăluite de seninul sclipitor și rece al nopții de toamnă.

25 August.

Printre negurile dimineții, din spre răsărit, ne vin raze călduroase de soare, desmorțind trupurile înghețate de brumă și frigul nopții. Privești e plăcută. Muntele totdeauna mi-a fost drag. Astăzi, mă cuprinde o nostalgie arzătoare de șesurile Focșanilor, de locurile în care mi-am petrecut anii copilăriei, de țara mea ce se întinde dincolo de șirul Carpaților.

Pornim iarăși la drum. În câteva ore suntem în Satul-Lung al Săcelelor. Populația românească și preotul întâmpină cu drag rândurile oștirea noastră liberatoare binecuvântându-le. Ne oprim. Muzica militară de-o parte, scripcarii satului de alta, cântă hore bătrânești în care să prind ofițerii, soldații, locuitorii, femeile și fetele satului. — E o horă de înfrățire de mult așteptată de unii și de alții. Împlinirea unui vis !

Satul e bine îngrijit. Se văd urme de civili-

zație și bună gospodărie administrativă. Deși e cel dintâi sat ce întâlnesc în Ardel, îmi fac totuși o idee aproape lămurită deosebirea dintre ce-e la noi și aici și despre starea oamenilor, locurilor din ținutul transilvănean.

Românii, după cât se vede, au învățat multe lucruri bune în privința ordinii și buneii chibzueli dela maiștrii lor Șașii. Prin muncă inteligentă și-au agonisit situații materiale ce întrec mult pe ale țăranilor noștri din regat. — Casele sunt chipeșe și într'un stil în care se amestecă forma medievală a sașilor cu stilul caselor românești, nefiind astfel nici una, nici alta. — Ca înfățișare, nu mi-au plăcut. Fac impresia unor închisori cu porți mari și garduri, adesea de zid, peste care nu se vede în curte, unde oamenii parcă ar pune la cale cine știe ce fapte rele. Nu-i căscioara deschisă a țăranului dela noi, cu florile în pridvor, care chiamă pe drumetul obosit, la odihnă și cină, date cu toată inima.

Pe drumul satului, destul de lung, sute de români își arată bucuria prin strigăte de: „Trăiască România Mare“. Secuii și-o parte din sași au fugit auzind de venirea noastră. Cei cari au rămas, se conving repede de blândețea și omenia soldatului român.

Intru în vorbă cu un stol de domnișoare. Intre altele, întrebându-le dacă știu poezia „La

noi“ a d-lui Octavian Goga, una din ele răspunde cu glas duios și îndurerat :

„La noi sunt cântece și flori“

„Și lacrimi multe, multe“.

Le încredințez, că de azi înainte, nu vor mai fi decât flori și cântece în tot Ardealul. Le dăruiesc câteva cărți de literatură românească și apoi plec spre Târlungeni.

În drum, întâlnesc trupele regimentelor 8 și 9 infanterie, formate în brigadă. Mergeau în Dobrogea. Recunosc o mulțime de prieteni, între cari : Maiorul Petrică Popovici, căpitanul Alex. Culici, căpitanul Ion Chiru, putnean de al nostru, și pe entusiastul locotenent Stănilă din R. Sărat. Cei din urmă doi, au căzut, sărmanii, sfâșiați de schijile bulgărești. Pierderile vitezelor regimente, au fost prea grele, dar nu s'au făcut de rușine ; obrăznicia vecinilor de peste Dunăre, galvanizată de trufia culturalelor trupe germane, a fost pentru un moment pedepsită la Topraisar și în alte locuri ale Dobrogei, unde baioneta românească s'a înfipt adânc în trupurile lor spurcate. Câteva mii de arme și morți rămân pe teren în fața puștinelor noastre trupe, cari apără cu dinții deget cu deget pământul românesc. Ajutorul aliaților ruși întârzie !...

Seara, eram în Budila, cel dintâi sat din Ardeal, unde cantonăm. Locuința mea, e o sme-

rită gospodărie românească, alături de care se înalță trufaș palatul contelui Beldy Tivador, în mijlocul unui parc minunat.

Purtarea neomenoasă a grofului, față de sărăcimea muncitoare a localității, stârnise urgia populară. La intrarea armatei noastre, locuitorii români, cât și secuii, s'au dedat la pustiiri vandalice. Castelul fû dărâmat în parte, geamurile stricate peste tot. Furia mülțimei strivește în brazde plantele de podoabă. Doboară copacii. Toată mobila de preț, pianе, tablouri de artă sunt sfărâmate și prefăcute într'un maldăr trist de ruină. Doar capela castelului a rămas ne atinsă, pe zidurile căreia se văd armuri și diplome nobiliare. În stânga și fața altarului, se află cioplit în piatră chipul unui cavaler medieval și o placă comemorativă veche, în care se pomenesc strămoșii grofului Beldy.

Soldații noștri vizitează tăcuți locașul de rugăciune, se închină ; și din respect pentru cele sfinte, nu se ating de atâtea lucruri de preț ce ispitesc ochii. Un camarad întonează „Imnul Regal“, la orgă.

Printre sfărământurile castelului se văd risipite mii de cărți ale unei bogate și vechi biblioteci. Le-am cercetat cu amănuntul. Toate, sau aproape toate, erau ungurești. Fără să vreau, am apreciat purtarea nobililor unguri cari pun mare preț pe literatura lor națională. De ar fi și la noi așa ?

26 August.

Mă găsesc așezat în lege într'o casă primitoare de gospodari ardeleni. Fetele Victoria și Valerica, jelite de plecarea la război a tată-său, om de peste 50 ani, își mai înviorează gândul la vederea ostașilor români, găzduindu-i cu dragă inimă.

Am prânzit la masa lor, cu alți camarazi și la cântecele noastre avântate, se înveseleau cei din casă cât și vecinii. Cu dragoste de frate, doriți de mult, ne privim unii pe alții. Și cu aceleași calde simțiminte am fost înconjurat oriunde am mers în Ardeal.

Cu toate acestea, destui ușurei dintr'ai noștri, trâmbițau cât îi țineau gura și-i răbdă inconștiența lor, vorbe de cârtire împotriva fraților de peste munți, că n'ar privi cu ochi buni venirea oștirea românești.

Adevărul e altul. Dacă transilvănenii, arătau oarecare răceală pe alocurea, aceasta se datoră poate, lipsei de încredere în puterile noastre ncîndestulătoare a stavill urgia austro-germană, care va căută repede să răzbune atacurile noastre îndrăznețe.

Atât intelectualii din Brașov, cât și țărani din satele ce-am cutreerat, mi-au mărturisit teama

lor. Ei îs oameni hârșiți cu toate nenorocirile și în preocupările lor, nu le putea scăpa și această prevedere, care cu vremea luase proporțiile unei frici îndreptățite, când coloană după coloană, oștirea noastră începuse a părăsi Ardealul.

Că s'au găsit spioni și trădători printre ei? Dar, slava Domnului, nici Regatul n'a stat mai prejos! Destule exemplare și încă dintre cei mai de seamă oameni ai țării, au uneltit criminal contra Patriei...

Veștile, asupra operațiilor militare, se bat cap în cap și trec dela un minut la altul, aci vesele, când purtătoare de amărăciuni. Par a fi puse la cale, pentru a sdruncina credința și avântul ostașului. Rămâi încremenit de atâta mișelie din partea dușmanului, care nu cruță nimic pentru atingerea scopurilor sale.

Coade de topor?... Destule!

Regimentul se împarte pe batalioane. Statmajorul cu batalionul 3, la care mă alătur, ocupă stația de băi a Zizinului, la 18 km. răsărit de Brașov.

Priveliștea e plăcută, aerul dulce, străzile curate, plantație îngrijită, vile și clădiri atrăgătoare. O liniște patriarhală mângâiată doar de cântecul șoptit al râușorului de munte, ce udă niște

maluri pietroase din cari țâșnesc ape tămăduitoare.

Nimic nu-ți amintește starea de războiu în care trăim de 12 zile.

Intr'o subseară, împreună cu locotenentul Al. L... și un călăreț, am însoțit pe comandantul regimentului în recunoașterea unor poziții înaintate. La înapoere, trecând prin satele săsești din țara Bârsei, n'am auzit șoaptă de om dincolo de zidurile nalte și văruițe în alb. Parcă treceam prin cimitire. Din când în când, văd mici detașamente de cavalerie, care au ordin să meargă în țară. Ce-o fi și cu aceste retrageri?

În apropierea cantonamentelor, suntem primiți în strigăte răstite: „Cine-i“! „Stăi“! Sentinele își fac datoria. Cam neplăcut, nu-i vorbă, să te oprească la fie-ce pas altă fantomă, care apare din ascunzișuri.

În Zizin, liniște. Soldații și ofițerii chiar, dormeau. Câte un tril de doină, picurat din fluere, de cine știe ce suflet nepotolit, mai străbate pânza de întuneric prin care ne strecurăm până la cantonamentele noastre, învăluite în aceiași tăcere adâncă.

De altfel nici ziua, nu-i prea multă animație pe aici. Când merg doar și se înapoiază soldații dela instrucție, satul prinde mai multă însuflețire. Trâmbițașii sună, muzica cântă, local-

nicii se adună ciucur în jurul oștenilor, copii mai ales.

Drept, că nici pe noi, nu ne prea îmbulzește veselia. Ne doare Tuftucaia, pierdere care 'ți jetește inima și pune muțenie în glasuri.

Impreună cu văru-meu Sublocotenentul D. T... locuim camera unei vile, mistuind în liniște și în cea mai adâncă amărăciune știrile dureroase care vin din Dobrogea. În ciuda mâhnirei noastre, timpul e minunat. Avem zile de toamnă fermecătoare, pline de lumină și dulceață, care, fără de voe, îți strecoară în suflet nădejdea de mai bine.

Părăsesc locuința, unde mă învalue atâta tristețe și m'afund prin hudițile mărginașe ale satului. Elementul românesc este în minoritate față de numărul secuilor și puținilor sași; astfel că școala românească a fost înlocuită cu școală de stat.

Bieții noștri copii, își chinuesc limba amar-nic cu pronunțarea și deprinderea graiului unguresc. În ochii tuturor micuților, cu priviri melancolice, care încep a se pierde pentru neamul lor, scânteiază lacrimi de mulțumire la vederea dorobășilor. De bună seamă, măicuța și bătrânii le-au povestit lor adesea în nopțile iernilor lungi, că într'o zi au să cadă niște drumeți cu trâmbițe, steaguri și arme sclipitoare, ce-i va

scăpa de robia străveche. Ei înțeleg, mai ales dintr'un adânc instinct, legământul tainic ce-i înlănțuește de acești oaspeți, cari grăesc cu a-celeași vorbe dulci ca și bătrânii lor.

Simt o adevărată mângâiere, să merg în mijlocul micuților școlari, și-mi fac o îndeletnicire din cele mai plăcute, spunându-le cu vorbe simple lucruri minunate din povestea neamului nostru. Fiecare cuvânt e sorbit cu patimă de privirile lor lacome.

Cu ce fior de mândrie ascultă povestea vitejilor lui Ștefan cel Mare, străbunul dela Putna, biruitorul ungarilor ! Și răsuflarea li se oprește, pălită, ca de fulgerul morții, când află, întâia oară, în plăpânda lor viață, cum s'a stins pe câmpia Turdei, prin trădarea și securea ungu-rească, Mihai Viteazul, liberatorul Ardealului.

În casa unei familii de învățător, plecat dintre cei vii, găsesc mai multe cărți românești d'ale d-lor Af. Vlahuță, Delavrancea, Coșbuc și teatru de Vasile Alexan. Iri. Fetia Minerva, nu se folosește de ele, neștiindu-le citi ; în schimb cântă și recitează versuri ungurești în jalea și plânsetul bunicei, care nu poate îngădui odraslei neamului său, să-și otrăvească sufletul cu graiul „vrășmașului“. În acest fapt, neînsemnat în aparență, se vedește adevărata stare de lucruri din Ardeal. Cei bătrâni, au înfruntat cu mai multă

îndârjire desnaționalizarea din partea ungarilor. Generația actuală și cea de mâine sub presiunea și momele statului maghiar, vor primi mai ușor înstrăinarea. E un adevăr vădit.

Dacă vitregia vremurilor, nu ne va îngădui să eliberăm Ardealul, viitorul nostru național, în această parte de pământ românesc, este limitat. În curând peste toate tradițiile și existența noastră milenară, se va întinde greutatea mormântului biruinței ungurești....

În ziua de 27 August, trecând pe marginea trumoaselor Săcele, intru în Brașovul românesc, astăzi. „Plinirea Vremii“ l'a investmântat în în strălucita podoabă a tricoulului nostru, prin stegulețele cari zâmbesc la toate casele. Glasuri de copii strigă numele singurei foi ce apare în oraș. E bătrâna și prigonita noastră cotidiană „Gazeta Transilvaniei“.

Mă îndreptez spre cartierul românesc din Schei, mă închin la biserica primitoare de voivozi români, St. Nicolae, și apoi văd redacția gazetei.

Brașovul e oraș curat, frumos și plin de sănătate. Centrul aparține altor nații, dar nu-i lipsesc nici comercianții români. Pe Tâmpa, sus, se mai văd încă resturile statuei lui Arpad, peste care fâlfâie acum steagul românismului.

Când se înoptează, din niște nouri negri, se

strecoară o ploaie deasă și rece, udându-mă tot timpul până am ajuns în Zizin.

Dimineața următoare se arată de un senin mângâitor. O boare răcoroasă stăpânește văzduhul. Sunt deșteptat din somn de tânguirea dulce a toacei și clopotului bisericii din sat.

Trupa fiind sub arme, părintele greco-oriental Bogdan și confesorul regimentului, preotul Traian Andronescu, oficiază un Te-Deum. În rugăciuni și cântece religioase, se îmbinează glasul celor doi păstori ai aceleiași biserici, ai aceluiași neam, aparținând până eri unor state osebite și vrășmașe.

Inimile tuturor tresaltă de un fior de legitimă mândrie, când bătrânul preot ardelean, pomeneste la ehtenie, în locul drăguțului de împărat, pe *Regele Ferdinand I al României, Regina Maria*, iar Mitropolitul Primat Konon, înlocuește pe Vasile Mangra, alesul dela Sibiu al guvernului unguresc.

Muzica cântă o rugă duioasă, după care urmează defilarea ofițerilor și trupei în fața comandantului de regiment, notabilităților și locuitorilor din sat. Intr'un parc răcoros apoi, se dă o masă de înfrățire între eliberați și eliberatori.

S'au rostit cuvântări însuflețite, deoparte și de alta, iar muzica a înveselit pe cei de față cu arii naționale și alte cântece. Imnurile statelor

aliante sunt primite și ascultate cu toată religiozitatea.

29 August.

Merg iarăși la Brașov, unde cunosc câți-va fruntași ardeleni, și mă întâlnesc cu poetul Zaharia Bârsan, care a fost primit în armata noastră, cu gradul de sublocotenent. Din convorbirile avute cu poetul și alții, înțeleg îngrijorarea ce-i stăpânește pe toți la gândul că armata noastră n'ar putea stavili invazia vrăjmașilor cari, după cât se aude, ne pregătesc lovituri grele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

30 August.

Marș la Feldioara, localitate istorică prin biruințele lui Petru Rareș asupra ungarilor și sașilor din Ardeal.

În casa unui român, nevasta, de dorul bărbatului plecat în lungul război, brodase pe un prosop, udat de lacrimi, cuvintele care le-am însemnat și eu : „Prânzul gata, te așteaptă, când ai să vii bărbate?“.

Câtă duioșie și în aceste cuvinte !

A doua zi, suntem în Măeruș, un sat de sași și români. Gazda mea e o săsoaică, care ne cunoaște țara, din București, unde a stat cât-va timp. Se poartă bine cu noi, dăruindu-ne din

bunătățile casei: prăjituri și-o băutură nouă, pentru mine, vin dulce de coacăze (ribselwein), tare gustos.

Curtea și grajdurile sunt pline de vite frumoase, porci și păsări din belșug, cum dealtfel se găsesc la gospodăriile locuitorilor de toate naționalitățile din țara Bârsei, țară frumoasă, industrială și bogată, o adevărată grădină.

1 Septembrie.

Cuarterul regimentului se mută într'o moară din marginea Măerușului, iar trupa stă în bivuac lucrând tranșee.

Întâia zi de toamnă, se arată printr'o negură deasă și umedă. Adevărată zi de toamnă. Astăzi, am auzit întâia oară tunul, în război. Erau ale noastre, din apropierea Homorodului. În timpul nopții s'a dat o luptă mai mare, depărtare de noi cam 20 kilometri. Bubuitul artileriei s'a auzit și mai bine.

2 Septembrie.

Pe vreme ploioasă, faceam marș dela Măeruș la Racoșul, trecând prin satele Apața și Arme-niș, pline de secui, sau români ce nu mai știu vorbi românește. Cu toate c'au pierdut graiul strămoșilor, nefericiții de ei susțin totuși cu în-

căpăținare origina lor românească, rostind în limba cuceritorilor, numele seminției din care se trag. Sunt destui însă, care au pierdut și această slabă amintire și nu-i recunoști decât după trăsăturile feței caracteristice rasei noastre. Cât privește copiii, ei sunt pierduți pentru noi. Școala statului unguresc, a avut grija să le smulgă din suflet orice amintire despre neamul lor, disprețuit. Sub ocrotirea părintească a învățătorului și administrației șoviniste maghiare, ai noștri se afundă tot mai adânc în valurile străinismului cotropitor.

Cu toate acestea, în mijlocul adormitei conștiinți naționale, ici, colo, sfios scânteiază lumina, palidă și aceasta, a câte unui școlar din gimnaziul românesc din Brașov, care odată cu învățătura nouă, aduce în mijlocul alor săi vestirea tradițiilor vechi, unite cu speranțele viitorului românesc. În Armeniș, un asemenea școlar din „a patra gimnazială“, readusese la graiul cel vechiu pe: mama, surorile și frații, care ne priveau bucuroși, vorbind în acelaș graiu cu ostașii ce coborâse depe culmea Carpaților. Adesea am văzut lacrimi în ochii lor, lacrimi de covârșitoare mulțumire, în care ușor se putea descoperi și mânia că lecția nu fusese destul de bine învățată.

Ce dureros fapt! Procesul de desnațional-

zare petrecându-se lângă centrul românesc al Braşovului, de unde ușor se poate vedea cu ochii liberi hotarele României....

Agostinul îl recunosc, prin sărăcia și simplicitatea caselor sale, a fi românesc. Iobagi și robi au fost ai noștri din veacuri pe aici. Săraci au rămas, dar nu și-au uitat graiul și seminția lor. Nicăeri pe unde am trecut prin Ardeal, n'am avut o primire mai caldă și plină de iubire ca aicea. Toată lumea, femei, copii și bătrâni ne-au întâmpinat fiecare cu ce-au putut: poame, flori, o cană cu apă macar, tot omul a dat soldaților osteniți de greutatea marșurilor.

În curând trecem Oltul „*Oltul nost bătrânul*“, peste care se întind, acum, pontoanele armatei regelui Ferdinand al României. Încă o sfortare de câteva ceasuri și când se înnoptază ajungem în satul complex unguresc al Racoşului, Felso Racos. O aşezare de oameni, foarte plăcută, cu frumoase cule românești, cu pridvor și case toate văruițe în alb, ca și locuințele din satele noastre. Și chipul oamenilor și haină lor ai jura că-i de a țaranilor noștri. Și cine știe dacă nu-i chiar așa! În vremuri nu prea depărtate părinții sau bunicii lor trebuie să fi fost români, înstrăinați acum prin îngrămădirea secuilor și ungurilor, aduși anume de stăpânirea maghiară.

În apropierea satului, întâlnim trenul regimen-

tar a lui 10 Putna, care cu celelalte trupe ale Diviziei 6-a erau în luptă la Homorod.

Și regimentul nostru așteaptă clipa ciocnirilor sângeroase. Batalionul 3 e în avantposturi, dar vrăjmașul n'are de gând să primească lupta; e mai ușor a se face nevăzut, lăsând în mâinele noastre pe cei mai netrebnici „*Tigri*“ cari nu-și pot urmări frații în fuga mântuitoare.

O parte din rezerva regimentului, stăm în Ra-coșul și a douăzi primesc însărcinarea să instaleze pe noul primar al stăpânirii românești, în persoana unгурului Kador Ianoș, lipsind româ-nii. D-1 Lt-Colonel Profiriu ordonă a se face i-ventarierea băncii și după încheierea socotelor și numărarea banilor din casă, încredințează cheia celui mai bătrân om din sat. Ciudați vrăj-mași! Se miră și unгурii.

În aceeași zi de 3 Septembrie, primim ordin de retragere. Svonul care ne tulburase de câtva timp, îmbracă haina realității. Va să zică ne retragem! În curând, se știe că vom merge la Dunăre, cu scopul de a trece în Bulgaria.

Ce marș greu a fost și în ziua aceea! În Arini, ajungem noaptea târziu cu puterile sleite de gre-utatea drumului. Mai mult de două treimi din-tre soldații noștri au rămas în urmă. Ranița, în-grozitoarele răniți din 50, ne-au chinuit ca un blestem.

Pela miezul nopții, sorbim o supă caldă și apoi odihną, pe cât de așteptată, pe atât de chinuită de frigul unei nopți de toamnă înstelată și rece, din care se coboară o pânză de brumă geroasă.

4 Septembrie

Plecăm spre Hidveg, sub privirile pline de groază ale populației românești, care aflate despre ordinul retragerii noastre. Lămuririle ce încercăm a le da, că e vorba numai de mișcări de trupe, tot în cuprinsul Ardealului, sunt respinse cu mânia. Pentru ei se pune o întrebare groaznică: ce se vor face la înapoierea armatei ungurești?

Mintea celui mai încrezător, refuză vre-o deslegare.

A doua zi, am însărcinarea să fac cartiruirea regimentului în satul vecin. În acest scop primesc ordin de plecare înaintea celorlalți. Veștile zilei sunt rele, și cum mă găsesc singur, durerea, amărăciunea neîmpărtășită și altora e neasămănat de chinuitoare.

Prin aceste lunci ale Oltului ardelean, e atâta liniște și tristețe, încât de bună seamă, crezusem într'o vreme, că pe aicea e celalt tărâm, lumea morții și repausului vecinic.

Nu se zărește țipenie de om. Din îndepărtări, șoptit ușor, o tânguire dulce, vibrează prelung văzduhul. Un ciobănaș picură din fluer un cântec dela noi. E aceeași melodie care răsună peste tot pământul unde trăesc ai noștri: doina, bătrâna noastră doină!... Printre erburi lucesc apele domoale ale Oltului, așa de tăcut, așa de trist prin aceste locuri de robie seculară!...

Pela nămezi ajung în Hidveg. Lumea așteaptă venirea regimentului. Doamne și domnișoare în frumosul costum național și cu eleganți pantofi de lac, trec repede dela graiul nostru la cel un-guresc, arătându-și parcă prin aceasta grozăvia științei lor.

5 Septembrie.

Prin Feldioara, mergem la Brașov, de unde în timpul nopții pe un frig nesuferit, suim în trenuri. Dimineața eram în Predeal.

După o luptă înverșunată cu negurile toamnei, peste puțin, astrul ceresc biruește. Suliți luminoase năpădesc peste cuprinsuri, poleind crestele munților. Marea de lumină se revarsă ca un torent imens peste plaiuri și văgăuni, înbrăcându-le într'o haină strălucitoare: amestec de lumină și licăriri de brumă scânteetoare...

Trenul pornește din nou. În ceata soldaților e liniște, o liniște solemnă, salutul de despărțire adresat Ardealului.

Și codrii repetă parcă șoptirea din suflet:
„Rămâi cu bine Ardeal“.....

Cine știe dacă te mai văd? Inceștarea va fi aprigă, sângeroasă, războiul îndelungat. Moartea pândește din toate ungherile!... Rămâi cu bine Ardeal!...

Cine știe?...

FLĂMÂNDA

Celui dintăi soldat căzut în luptă.

În țară, mai mult ca în Ardeal, se simte amărăciunea grelelor noastre încercări. Perfidia aliaților ruși, sugrumă cea din urmă licărire de entuziasm.

Prin gări, s'au rărit doamnele dela Crucea Roșie. Îngrijirea de răniți nu-i lucru ușor. Se cere multă răbdare și spirit de sacrificiu. Educația de până acum nu ne-a putut da asemenea însușiri, puțin prețuite într'o societate cu preocupări materialiste — dor de îmbogățire și de căpătuială.

Aflându-se despre venirea noastră în țară, o mulțime de doamne și familii din Focșani, ne-au întâmpinat noaptea, la Ploești. — Se povestesc lucruri neplăcute despre chipul cum se îngrijesc răniții în spitale, tixite de schilozi și muribunzi.

Lipsesc multe lucruri spitalicești. Și totuși, „România era pregătită până'n dinți“ Așa se spune!.....

În stația Vidra, coborâm și pornim pe jos până în satul Colibaș, unde cantonăm.

Câtă deosebire între satele din Ardeal și cele din preajma Capitalei noastre! Adesea, locuința omului de aici, e mai puțin încăpătoare și chipeșă ca grajdurile din țara de peste munți. Deosebire de viață și cultură.

La noi, mai trebuiesc încă multe eforturi și vreme îndelungată pentru a ridica o mare parte din satele noastre la nivelul celor din Ardeal...

Cea mai mare parte din locuitorii din Colibași sunt de origine bulgară, totuși femeile nu conținesc a blestema sălbătăciile săvârșite la Turtucaia, de conaționali lor, care le-au măcelărit feciorii, soții și frații. Mai la fiecare casă, jalea și durerea sfâșie inimile; războiul, abia început, a secerat destule vieți ale acestui sat, care a dat morței un tribut numeros de oameni.

9 Septembrie.

Merg la București, pentru executarea unui ordin al regimentului. Schimbarea ce s'a produs în Capitala noastră, în mai puțin de o lună de război, se vede la primul pas. S'a spulberat

viața ușuratecă a străzilor. O lume nouă, serioasă și muncitoare își face apariția modestă pe drumurile grijei ce duc la numeroasele spitale, unde fâlfâie steagurile albe cu crucea roșie. Sute și mii de răniți își vindică trupurile schilodite de uneltele omorâtoare ale vrășmașului neîndurător. Alături de ei sufăr și-i îngrijesc doamnele din cea mai bună societate în fruntea cărora stă însăși vrednica și buna Regină a țării.

În această zi, vizitez redacția ziarului *Universul*, la care colaborez de câțiva ani și mă întâlnesc cu tovarășul meu de copilărie, vărul *Mitică Secară*. Toți mă întâmpină cu multă dragoste și atențiune. Cuvintele lor de îmbărbătare, îmi sporește încrederea și nădejdea în biruință.

La întoarcerea spre *Colibași*, am trecut printre coloanele multor regimente venite din *Ardeal* spre *Dunăre*, unde se pregătește o lovitură bulgarilor.

În dimineața *lui 12 Septembrie*, o numeroasă escadrilă de aeroplanе vrășmașe trec spre *București*. Capitala noastră a fost teatrul unui sângeros măcel, sute de persoane între cari și mulți copii au fost sfâșiați de schijile bombelor svârlite de sus. În aceeași zi, atacul mișelesc s'a repetat de mai multe ori. Reprezentanții ci-

vilizației și culturai occidentale, își revarsă, cu înverșunare, furia lor neînțeleasă împotriva acestor țări, cari veacuri necontenit au fost zăgaz neînfrânt la porțile orientului contra barbarilor, dintre cari unii, sunt astăzi, tovarășii de arme ai poporului german.

Onoare ție popor german ! Câtă cruzime vei revărsă, cât de mari vor fi jertfele noastre, cât de perfecționate și numeroase vor fi mașinariile, uneltele sălbatecei tale culturi — de vom fi zdrobiți chiar — dreptul nostru rămâne întreg. În cele din urmă, vei cădea doborât de greutatea păcatelor tale.

Noi, învinșii și striviții de azi, ne vom ridica renăscuți prin durerea jertfelor noastre, trezind la lumina libertății pe cei de un sânge cu noi.

Tot neamul nostru, din Tisa până la limanul Mării, va fi o țară și un graiu. Așa va să fie !

În conștiința lumii, și-a făcut loc dreptatea cauzei noastre, care nu va întârziă, să se împlinească, așa cum au biruit în lume toate cauzele drepte, dreptatea însăși, fără de care, viața nu-și mai are rațiunea de a fi.

16 Septembrie.

La școala din Colibași e mare îmbulzeală. Toți comandantii unităților, cari păzesc Dunărea

până la Giurgiu și ai regimentelor cantonate prin satele Ilfovului, sunt chemați la un sfat de războiu. Pe la 4 d. a. sosește și căpitenia oștirii de Sud, bătrânul general Averescu.

În aceste zile hotărâtoare pentru țară, un neam întreg și-a pus nădejdea în vrednicia și norocul lui. Din toată făptura și îmbrăcămintea generalului, se desprinde un aer de modestie și simplitate impunătoare. Aparența obicinuită a oamenilor mari. Pare un moșneguț din satele noastre, — un veteran din războiul Independenței. Și totuși, te găsești în fața celui mai vrednic căpitan al țării, fruntaș prin situația lui, credința în biruință și prin însușirile lui de mare comandant.

Consfătuirea a fost de scurtă durată, rolul fiecăruia fusese lămurit; bătrânul general nu le cerea alt lucru, decât îndeplinirea cu strictețe a ordinelor, încredințându-i că totul a fost calculat și izbânda e sigură.

„Să jurați că nici o șoaptă din convorbirea noastră, nu va trece dincolo de pragul școalei“.

Ofițerii răspund în cor: *„jurăm“*.

Dumnezeu să ne ajute!.....

În noaptea următoare, tot malul fluviului gemea de mulțimea oștirii nerăbdătoare a trece dincolo de apă, unde fie-care din noi aveam de

răzbunat un camarad căzut și de pedepsit un vrămaș care necinstise glia țării.

Negurile nopții se coborâse liniștite asupra cuprinsului de ape, stufăriș și păduri de sălcii bătrâne depe malul fluviului. În tăcerea întunericului, nu se aude decât susurul liniștit al Dunărei care ș poartă de veacuri valul apelor sale tulburi, spre Marea vechilor noastre amintiri. Un ușor ecou, de dincolo de apă, abia se percepe — e cântecul cocoșilor din satele bulgărești. — Ca o fantomă diafană se zărește pe celalt țărm silueta sentinelei bulgărești, gata să primească cu focuri de armă pe cel ce s'ar încerca să-i calce pământul. E liniște, tot mai adâncă, nici o prevestire, că ceva mareț se va petrece în curând.

4 și 16 minute. O bubuitură dela noi, care primește răspuns de pe celalt țărm, dă semnalul luptei. În sute de bărci, conduse de lipoveni din bălțile Tulcei și Sulinei, se încarcă ploatoanele și companiile de infanterie. Soldații fac cruce. Generalii conduc, în persoană, operația îmbărcării... Un „ura“ puternic se aude pe celalt țărm, când debarcă ostașii din regimentul 10 vânători.

Se încinge o luptă surdă la baionetă, din care ai noștri es biruitori, gonind din șanțuri pe bulgaro-germani. În curând, debarcă și regimentele

5, 20, 33 și altele. — Vrășmașii primind noi ajutoare, lupta ia proporții mai mari. În trei rânduri inamicul e pus pe goană, dar se întărește din nou, atacându-ne cu mai multă furie. Sorții isbândeii, par a trece de partea lor, când, centrul și aripa noastră stângă e șarjată disperat de dragonii din al 12-lea regiment german. Ca o lamă elastică de oțel, linia trăgătorilor e împinsă și iarăși se destinde spre cavaleria lor. Într'un moment, frontul vânătorilor, cari luptă cu disperare e rupt, dar bateria de 53 a regimentului 61 infanterie, prin focuri de salvă, pune neorânduială în escadroanele germane, sîndu-se să se retragă spre Staro-Selo. Rândurile vânătorilor iarăși se închiagă. Ai noștri, câștigă teren mereu. Vrășmașul după luptă îndărjtită, se retrage.

În aceeași zi, de 18 Septembrie, trei sate bulgărești sunt prefăcute în cenușă și regimentele noastre intră pe teritoriul bulgar pe o adâncime de 18 kilometri. Înapoia trupelor, se întinde pentru a treia oară, în mai puțin de 40 ani, podul românesc peste care trec oștenii României...

Vestea năvalei românilor pe celalt țărm, stârnește îngrijorarea în rândurile vrășmașe, care ne atacă cu toată înverșunarea. În special aeroplanelor, zeci de aeroplanelor, ne trimit din belșug și'n nenumărate rânduri, sute de proiectile,

cări seceră cumplit pe ai noștri. Țelul lor, era însă, distrugerea podului, care se apropie de celalt țărm. Incercările le-au fost zădarnice. Până seara podul fusese întins dela un mal la altul, dar și dintr'ai noștri căzuse mulți, sfârșiți de bombe. Un adevărat carnagiu: în care se amestică trupurile schilodite ale ofițerilor, soldaților și cailor depe la chesoane și tunuri. Efectul groaznic al acestei bombardări, băgase spaima între trupele ce mai rămăsese dincoace de țărm, cu atât mai mult, cu cât din partea noastră nu se înălțase nici un avion. N-am înțeles această lipsă, deși în vreme de pace se trâmbițase atâta despre escadrila noastră aeriană....

Către seară, un grup de aeroplane ne atacă din nou: caili înspăimântați rup hamurile, se pun pe fugă, răsturnând tunurile și vehiculele de tot felul. Omul nu-i mai poate stăpâni. Se produce o învălmășeală groaznică, în valul căreia e, prins, fără de voie, soldatul, mai ales că strigăte disperate, din spre Dunăre, vestesc că germanii au năvălit în mare număr pe teritoriul nostru și măcelăresc pe cei de pe țărm.

Doamne, Doamne, ce nebunie a fost !...

Spre seară, dincolo de Dunăre, se înalță o mare vâlvătae de flăcări, mistuind satele bulgărești și luminând tabăra noastră.

Regimentul 50 continuă a stă în avantposturi

Într'un ostrov al Dunărei. Pe la 9 seara, o burzui
niță, care se îndesește din ce în ce, ne-a udat
în corturi, neliniștindu-ne somnul toată noaptea.
Ploaia a ținut și a doua-zi, fiind o mare bine-
facere pentru noi,—„Ploaia României“—astfel că
aeroplanele vrășmașe nu s'au mai înălțat. Niște
monitoare austriace, musafiri neașteptați și ne-
poftiți, bombardează podul cu disperare, fără
a-l nimeri. Mai târziu, numai minele plutitoare
prin explozia lor, rup câte o parte a podului,
deschizând porțițe, care îngreuiază mult trans-
portul nostru dincolo de țarm.

Cu toată stăruința colonelului Robescu Tiberiu,
autorul acestei lucrări, și a generalilor Lambru
și Văitoianu, comandanții diviziilor cari trecuse
în Bulgaria, reparațiile nu se mai pot face de-
cât cu mare greutate și timp prea îndelungat
pentru reușita operațiilor noastre, cari cer trupe
numeroase aici, ca și dincolo de Carpați, unde
presiunea germană se întetește mereu.

20 Septembrie.

Ordin de retragerea trupelor din Bulgaria.
Regimentul nostru are misiunea a susține-o.

În timpul zilei, suntem din nou bătuti de a-
eroplan — alte victime măresc numărul morților
scumpi. Văd cel dintâi prizonier german, un
cavalerist din regimentul 12 dragoni, care lup-

tase, în răstimpul celor doi ani, pe toate fronturile și acum fusese trimis la Dunăre. Un biet soldat din regimentul 20 Teleorman, care-și perduse piciorul în lupta din Bulgaria, cere brancardierilor o armă, să execute pe dragonul german și să-și răzbune astfel infirmitatea și durerea. Nu i s'a împlinit voia. Viteazul soldat a închis ochii mâhnit, căci nimeni nu-i respectase ultima lui dorință.

Pe drumuri mocirloase și udați de o ploaie năprasnică, în ziua de 21 Septembrie, ajungem iar în Colibași și dormim noaptea, acolo. A doua-zi, se face îmbarcarea în stația Mihai Bravu, după ce fusesem din nou bombardată de avioane. Divizia a pierdut un ofițer, noi câți-va soldați și au fost sfărâmate și niște avioane de ale noastre ce erau adăpostite în hangarele taberei. Câțiva aviatori ruși ne asigură că nu vom mai fi expuși primejdiei avioanelor, de oarece îi vor întâmpina ei cu aparatele lor, ferind pe viitor și Capitala de asemenea atacuri. Făgăduiala aliaților noștri, după cât îmi aduc aminte, nu s'a cam împlinit.

23 Septembrie.

Zi frumoasă de toamnă. M'abat prin București, însoțind pe amicii Nicu Gaicu și Ștefan

Ferhat, rănit în noaptea de 17 Septembrie la trecerea Dunărei. „Conu Ștefan“, cum îi zicem noi prietenii, a fost cel dintâi rănit al regimentului nostru.

După amiază, în stația Filaret, iau loc într'un vagon militar alături de mai mulți învățători, ofițeri de rezervă. Trenul se mișcă cu o iuțea neobicinuită, cea ce ne face să credem că pe frontul Carpaților se simte mare nevoie de prezența noastră.

La Titu, doamnele ne împart crisantemele toamnei. Florile ne aduc aminte de ziua plecării din Focșani, când, mâini delicate, revărsau asupra noastră valuri de buchete mirositoare, udate de lacrimile despărțirii.

În amurgul serii răcoroase, ca un ecou despărțat, se aude trilul plângător al cocorilor, porniți spre alte țarmuri.

E atâta melancolie în fire, atâta tristețe în inimi !...

Năfrămile femeilor din marginea satelor, se umezesc de lacrimi, privind trenurile încărcate de militari, printre cari întrezăresc parcă pe ai lor.

Din spre Carpați, se coboară tot mai des negurile serii !... Se înnoptează...

de la București. Te vei despășii și în ziua următoare
trebuie să stai în stație încă **24 Septembrie.**

Ajungem în stația Balș. Pe când debarcăm,
primim ordin, să ne urcăm iarăși în vagoane,
cu destinația Câmpulung.

Se svonește, că vom trece în Ardeal. Soldații
la vestea asta, se înveselesc din nou și încep să
cânte. Simt o mare mulțumire, că voi vedea țin-
utul curat românesc al Făgărașului. În altă sta-
ție, află că lucrurile, din potrivă, merg nu tocmai
bine și că armata noastră sub apăsarea unor
forțe germane uriașe, e silită a se retrage, și
pe alocurea inamicul ar fi necinstit chiar, țăr-
âna plaiului românesc.

GIUVALA — MUNTELE CĂPITANU

25 Septembrie.

Când soarele se înălțase de 2 sulite, de-
pra muncelilor dela Mățau, intram în Câmpu-
lung. In liniștea acestei frumoase dimineți de
toamnă, nu se aude de cât bolborosirea apei de
munte, — Riul Târgului, — care udă marginea de
răsărit a orașului, dela un capăt la altul.

Vechea așezare a Munteniei, cu atrăgătoare
locuinți românești, văruiite în alb, cu flori zim-
bitoare și urme din depărtate vremi bătrâne, îți
deșteaptă în suflet un simțimânt de adâncă pietate.

Domni viteji, cu veacuri în urmă, au descă-
lecat aici, punând temelia României de mai târziu.

Soldății tăcuți, își poartă pașii pe drumurile
curate ale târgului. Târgoveți și țărani inves-
mântați cu acelaș pitoresc costum al muscelului,
o mulțime de doamne și domnișoare, fruntea
orașului, ne întâmpină cu bune urări și rugă-

minți să luptăm vitejește căci vrășmașul se apropie de poarta țării.

Batalionul se oprește în curtea mănăstirei și după o rugăciune scurtă și câteva cuvinte de îmbărbătare ale preoților și ofițerilor, ne răspândim în oraș pentru odihna de câte-va ceasuri.

În piață, suie de țărani, mai ales femei, s'au adunat ca la bâlcu. — E zi de târg. — Printre ei se văd mulțime de refugiați din țara Făgărașului, îngroziți de spaima armatei maghiare, care înaintează.

Către asfințitul soarelui, batalionul se alcătuiește din nou și în coloană de marș, părăsim Câmpulungul.

Toată noaptea, am dibuit pe întuneric, în cea mai adâncă liniște, strecurându-ne prin satele Valea-Mare, Dragoslavele, Rucăr și când se luminează de ziuă, ne apropiasem de Giuvala. E o zi umedă și rece. Toți munții sunt învăluiți într'o negură deasă.

În preajma vechiului hotar, întâlnim frânturile regimentului Putna, care luptase în retragerea din Ardeal. Au trecut prin grele încercări. Conjudețenii și camarazii noștri au o înfățișare de oameni chinuiți. Frate-meu Gigel, e de nerecunoscut: plin de noroi până în creștet, cu o barbă sălbatecă și slăbit, o arătare! Ca ei sunt toți ceilalți a căror identitate o stabilești abia

după ce schimbă câteva vorbe cu ei. Alte detașamente din 6 Mihai Viteazul și 2 vânători, ne încredințează că războiul nu-i lucru tocmai plăcut.

Când ajunsese la vama Giuvala, batalionul 3 (Maior Bratu) ocupase poziție și săpau tranșee. În curând și batalionul nostru (Lt. Colonel Profiriu) își ia sector și peste puțin chiar, primim ordin de atac, *cel dintâi atac*.

Trebue, cu orice chip, să isgonim vrășmașul care atinsese hotarul țării și se retrănșase pe niște înălțimi superioare celor ocupate de noi. Nepăsători și dârji, ca pe câmpul de exercițiu dela Focșani, înaintează soldații și ofițerii fără nici o grijă de moartea care rânjește din toate părțile. După cei dintâi pași chiar, mitralierele vrășmașului încep a clămpăni. Salve de focuri și grindină de obuze se revarsă în valuri spre rândurile noastre viteze. Schija și glonțul taie adânc în trupul oamenilor. Sângele înrouează pământul. Înaintarea devine anevoioasă, chiar imposibilă.

Comaniile se târăsc pe brânci setoase de răzbuț. Cum i-ar mai sfredeli cu baioneta, numai să le stea dușmanul în cale!

Văzduhul e plin de tunetul ucigaș al mașinelor omorătoare, care fulgeră din toate părțile. Fiecare clipă se afundă în vecinicie, întovărășită cu zeci de vieți. Cad mulți dintr'ei noștri!

Cele două încercări de asalt, date de batalionul Lt. Colonel Profiriu, sunt respinse. Încă o încercare e izbită de aceeași zădărnicie. Inamicul eră superior numericeste, înfip pe poziție, dispunând de un mare număr de mitraliere, pe când ai noștri, abia două batalioane, fără nici un tun și cu o singură mitralieră.

În cele dintâi ciocniri, moare erioic Sublocotenentul învățător *Lazăr Ioan*, cu ochii înmărmuriți spre zările Ardealului strigând: „România Mare, trăiască!“ Cu el închide ochii și câteva zeci de soldați, solii jertfelor noastre.

Se ordonă retragerea pe niște poziții mai bune și mai ferite de focul ucigător, rămânând ca a doua-zi când puterile noastre se vor mai întregi și vom avea ajutorul artileriei, să reluăm ofensiva. Soldații îndârjiți împotriva vrășmașului, nici nu vor să audă de asemenea ordin. Se roagă de ofițeri, să mai încerce un atac. D-l Lt-Colonel Profiriu, care luptase în primele rânduri, alături de soldații lui, abia îi poate înduplecă să părăsească gândul reînceperei unui atac. E atâta înverșunare în suflete și atâta zădărnici printre soldați, în cât puțin a lipsit ca atacul să înceapă din nou, fără voia comandantului. Și atunci, fără să vreau, judecând pe soldații de azi, m-am gândit la țărani de eri. Nedreptățiți, lipsiții de cultura vremii, isgoniții dela ospățul bunurilor

pământești ale țării — acești țărani soldați înlăturați cu rea credință din viața publică a statului, nepregătiți în cunoașterea în destul a idealului pentru care luptă, lipsiți chiar de armamentul necesar luptelor moderne, luptă totuși, conduși de instinctul strămoșesc de vitejie, instinct sănătos de viață și de biruință. — Și cum îi vedem astăzi, așa i-au cunoscut veacurile. — Gândul mă poartă pe aripa lui, mai departe, de unde întrezăresc ziua de mâine, ziua aceia când tot neamul acesta de țărani, va alcătui o unitate politică, unică și nedespărțită, când binefacerile luminei și dreptății se vor revărsa și asupra lor. Atunci, va răsări aici, la porțile orientului, un popor care va păși conștient pe calea destinelor sale. Din adâncurile lui, ca din straturile adânci ale ogorului, va eși o sevă nouă de viață, un spor de energie, un prisos de talente și genii proprii, cari prin opera lor vor pecetlui pe vecie caracterul nobil al rasei noastre, îndeplinindu-ne astfel chemarea pe lume și adăogind încă o floare aleasă la buchetul culturii omenești.

Acest popor tare și conștient, va servi în viitor, cu sinceritatea, idealurile cuminți și cinstite ale noroadelor și va fi cel mai prețios factor de pace și bună învoire între neamuri....

27 Septembrie.

Vești bune, că inamicul a început să se retragă dela Bran și Zărnești. Niște coloane inamice, prinse pe șoseaua Branului, sunt bătute și sfărâmate de artileria noastră; iar după amiază, pe frontieră se încinge o luptă îndârjită de infanterie. Trupele din sectorul nostru, din ordinul diviziei, sunt puse sub comanda colonelului Foișoreanu, care mai târziu a condus brigada 35 de infanterie, din care făcea parte regimentul 50.

Mă găsesc la vama Giuvala, din care ne mutăm după amiază între niște stânci adăpostite de tirul artileriei vrăjmașe. Spre front, trec toate companiile regimentului, cari ocupă poziții pentru defensivă.

Către seară, tirul artileriei germane bate o poziție chiar lângă vamă, făcând un zgomot infernal. Câteva șrapnele se sparg în apropierea noastră. În timpul nopții, se încinge o luptă înverșunată de infanterie, la care se adaugă și un tir violent al artileriei vrăjmașe, fără rezultate apreciabile de nici o parte, decât doar înmulțirea răniților, cari sunt transportați spre Câmpulung. Căpitanul activ Giurcăneanu Petre, sublocotenentul învățător G. V. Arghir, din cauza

bombardamentului, au un zdruncin nervos, paralizându-i complet.

Printre ofițerii răniți și evacuați se află și avocatul locotenent Al. Lascarov-Moldovanu și învățătorii sublocotenenți Pricope, Iov și Antohi.

28 Septembrie.

Chinuit de oboseala nopții și de impresiile dureroase ce-mi făcură răniții, dintre cari unii buni prieteni, ședeau pe o scară din spatele vămei, alături de prietenul Casacincu și alții, povestind despre întâmplările recente. Deodată, un trăsnet îngrozitor izbește văzduhul deasupra noastră. O hoarnă de pe vamă cade sfărâmată în bucăți. Câteva rupturi de obuz se revarsă sub formă de ploaie peste noi, iar la 30 de pași, o schijă omoară pe inimosul învățător Cristea Badiu, sublocotenent de rezervă și schilodește oribil mai mulți soldați. Muzica înfricoșătoare se repetă : caii rup hamurile, oamenii aleargă într'o neorânduială turbată, automobilele sanitare se pun pe fugă. E o învălmășeală veșnică cu nebunia, pe când muzica obuzelor, spărgându-se la câțiva pași de noi, mărește și mai mult panica....

Pe o brancardă, doi sanitari oduc spre mormânt trupul neînsuflețit a lui Badiu. Ordonanța

verșunate, în care am avut de înfruntat un foc viu al infanteriei și grindina numeroaselor mitraliere, ocupăm mai multe tranșee înamice. Pierderile trupei noastre sunt simțitoare, iar dintre ofițeri cade sublocotenentul de rezervă Panaitescu Sava.

Jertfele au fost zadarnice, căci din lipsă de trupe, sau din neprevedere, în aceeași zi coloane de infanterie germană pătrundeau în Rucăr pe valea Dâmbovicioarei așa că ne-au silit să ne retragem și de la Giuvăla. Inamicul făcuse un pas îndrăzneț în cuprinsul țării iar focurile artileriei noastre n'au avut alt efect decât doar să ajute retragerea trupelor. În aceea zi, cu lacrimi în ochi am lăsat în urmă o parte din țara noastră sfântă a țării.

Posada, în zorii vieții noastre naționale. Însemnase o pagină de glorie românească. Un popor de ciobani a strivit în cazanul Posadei o armată trufasă de boeri ai unghurimei reotropoaze. Mormânt pentru vrășmasi a fost Posada, ea ne-a scăpat de robie și ne-a învrednicit să păstrăm până astăzi: viață frumoasă, bună care înfloreste de-a lungul veacurilor pe munții și câmpiile noastre. Mărire tie mormânt de dușman și pecetluit cu roșia pecete a biruinței noastre.

Aici, unde au biruit strămoșii odată, în 1916

și în 1944.

și în 1944.

Septembrie 30, ochii văzură spectacolul de ne-crezut al înfrângerii, unei retrageri rușinoase, unei nedibăcii ostășești ale cărui urmări ne aprinsese în suflet și mai mult flacăra răsbunării.

1 Octombrie.

Trupele noastre sunt respinse mereu. Ne retragem pe șoseaua de pe valea Dâmboviței, la sud de Dragoslavele, adăpostindu-ne în niște vărării. Unități noi, din diferite regimente, trec spre Dragoslavele să întărească frontul. Artileria vrășmașă face ravagii înspăimântătoare în rândurile trupelor noastre, venite de curând și masate pe șosea. În acel bombardament, pe lângă soldați, pier și o mulțime de ofițeri.

După amiază, pe când detașamentele inamice se odihneau în Rucăr, iar ofițerii lor benchențuia sub niște copaci din grădina acestui târgușor, sunt văzuți de observatorii artilerie noastre.

Peste puțin, asupra Rucărului, bine reperat, se revarsă o grindină de obuze făcând ravagii cumplite. Se naște învâlmășeală înfricoșătoare, Rucărul ia foc, sute de leșuri zac la pământ. Coloanele inamice se îndreptează grăbite spre Giuvala, — pe când văicărelile sfârșietoare ale răniților, se auzeau și la noi. Bombardamentul a ținut până noaptea târziu, iar bietul nostru Rucăr a fumegat încă trei zile, după aceia.

Prin retragerea noastră spre sud de Dragoslavele și prin ocuparea de către nemți a acestor sate, batalionul Lt Colonel Profiriu rămase izolat la Giuvala. Energicul comandant preferă moartea de cât să rămână în mâinele vrășmașilor.

În această seară de 1 Octombrie, se coboară în liniște până în marginea Rucărului, aici goleşte un depozit cu provizii, și în puterea nopții, cu baioneta la armă, își face loc printre gărzile inamicului, aducând în mijlocul nostru întreg batalionul și o mare cantitate de provizii.

La 2 Octombrie, trupele se așează pe muntele Căpitanul săpând tranșee...

Mă găseam în Nămăești, pe drumurile căruia pribegiau sute de refugiați din Rucăr și Dragoslavele, ocupate de nemți. Oamenii, care până mai eri avuseseră un rost, casa și avutul lor, stăteau acum pe lângă marginea gardurilor, cu o mică bocceluță subsuoară, cerșind mila soldaților noștri și oamenilor din sat. Spectacolul cel mai dureros ni-l înfățișează mai ales copiii: micuți, plăpânzi și goi, porniți totuși pe drumul spinos al pribegiei. Femei slăbite de oboseală, abia își poartă pruncii la sân, pe când bătrânii și infirmii, pe drumuri și ei, răzemați în cârjele nevolniciei lor, îți chinuesc sufletul

de milă. Durerile bejenilor au început iarăși să amărască zilele mult încercatului nostru popor. E sortit, se vede, ca dreptatea pe lume să urmeze jertfelor și suferinței. Biet popor român, calvarul durerilor tale nu s-au sfârșit...

În ziua aceea, tot timpul clocotise văzduhul de trăsnetul mașinelor, vărsând din gurile lor blestemate grindină de șrapnele și valuri de schijă. Părea că mânia lui Dumnezeu coborâse în lume să o pedepsească pentru pacatele ei!

Eră într'amurg, și același înspăimântător urlet stăpâniă umbrele serei.

Delă Năməești, ca o adiere dulce de zefir, cântecul străvechiu al mănăstirilor, toaca, ne mângâie auzul, chemând tainic la ruga de seară.

În altarul scobit în stâncă, măicuțele slovevenesc din cărțile sfinte. Ca nici odată, rugăciunea de azi era mai pioasă și prin suferință, nici când sufletul omenesc nu se apropiase mai mult de Dumnēzeire. Cu un înțeles adânc de adevăr ni se înfățișă credința și covârșiti de sfîntenia slujbei, ingenunchem înaintea altarului, ne rugăm!...

Huētul sălbăteț al tunului nu se mai aude. E ceasul rugăciunii... Pacea coborâse între oameni, pace în suflete!...

semnalele și focurile de artilerie să țină la mare și să țină la fel, făcând revăgii simțitoare. Din această pricină, germanii se retrag în goana
—... Titul artileriei se lungeste. De data aceasta

3 Octombrie
E ziua când a fost pusă la greu examen vitejia ostasilor din 50. În deosebi, batalioanele Cariade și Bratu sunt cele mai încercate.

Din ajun, aceste unități ocupaseră o parte a muntelui Căpitanu, întărindu-se în tranșee. Inamicul, asemenea retransat, se găsește la distanță ce variază între 200 — 600 metri. Batalionul I, sub comanda d-lui Lt. Colonel C. Profiriu, păzește muntele Dobrișul Mare, având însărcinarea, pe deoparte, a respinge orice invazie dela nord și în al doilea rând, a feri de surprinderi cele două batalioane de pe Căpitanu.

Acesta era dispozitivul regimentului în dimineața de 3 Octombrie, când patrulele germane încep a hărtui pe ai noștri. În toată dimineața, trupele continuă a se întări pe pozițiile ocupate, luptele mărgininu-se la mici ciocniri de patrulare.

Pe la 2 d. a., numeroase detașamente germane, se îndreptează spre pozițiile ocupate, de noi, dar sunt primite cum trebuia, de focul viu de infanterie și al mitralierelor, oprindu-le înaintarea. În acelaș timp, din spre Dragoslavele, germanii începură un înspăimântător bombardament de artilerie, care din fericire nimerește chiar infanteria lor, secerându-o cumplit. Cu toate

semnalele și focurile de rachetă, artileria continuă a bate la fel, făcând revagii simțitoare. Din această pricină, germanii se retrag în goana cea mai mare, ocumpând alte poziții mai ferite....

Tirul artileriei se lungeste. De data aceasta, unul lângă altul, ca puse cu mâna, obuzele lor cad chiar în tranșeele noastre sfărâmându-le și amestecând pământul cu sute de trupuri, ome-nești. După ceasuri de tortură și chinuri ca în iad, ne retragem în alte tranșee. Infanteria germană ne urmărește, dar este respinsă cu pierderi mari. Inamicul nu pregetă, se întărește din nou, ajutat și de artilerie, atacă cu toată înverșunarea și după multe hărțueli reușește, abia către seară, să ne respingă spre Valea Argeșelului, după ce vărsase asupra noastră un uragan groasnic de proiectile.

A fost o zi feroasă, în care cu toată lipsa noastră de artilerie grea, de mitraliere și alte mijloace de luptă, am rezistat totuși în fața unui inamic superior numeric, până ce pierderile noastre, ne-au pus în neputință a mai stă pe poziție.

Seara, întreg muntele Căpitanu era în mâinele germanilor.

Printre răniții lupei, se găsesc: Locotenentul de rezervă D. Mihail și sub.-locotenenții activi Milea Matei și Dimitriu Nicolae.

Batalionul I nu fusese atacat de cât doar de patrulare și se găsea tot pe muntele Dobriașul Mare.

Cu toate acestea, văzându-se isolat și fără nici o susținere pe aripă, comandantul ordonă retragerea spre Lerești, urmând să ocupe poziție la înălțimea celorlalte batalioane respinse de pe Căpitanu și a trupelor Regimentului Putna No. 10, ce se găseau spre stânga.

Batalionul I nu fusese atacat de cât doar de
patrule și se găsea tot pe muntele Dobrișul
Mare.

Cu toate acestea, văzându-se izolat și fără
nici o susținere pe aripă, comandantul ordonă
retragerea spre Lerești, urmând să ocupe poziție
la înălțimea celorlalte batalioane respinse de
pe Căpitanu și a trupelor Regimentului Putna
No. 10, ce se găseau spre stânga.

de front." 10 ocupa poziția x." „Batalioanele 2 și 3 atacă

Nemții surprinși, când se așteptau prea pu-
țin, iar din comanda căpitanului păunând că se
găsesc în fața unor forțe numeroase, o mare
parte au început să fugă și să se retragă în direcția
dunărilor. După 2 ore de luptă și împotrivire îndelungă, s-au

PE STRĂMTU

În dimineața următoare, o patrula de căți-
va oameni, sub comanda sublocotenentului Ifti-
mie Novac, încep a scotoci plajurile și vagau-
nile munților urcându-se, după o jumătate de zi
pe cota 1074. În luminișul unei poame, cei dintâi
oameni între cari și sergentul Ion Călteanu din
Cornăel, descoperă un detașament numeros de
germani, cari se odihneau pe muntele Strămtu.

Un schimb de cuvinte, în taină, și sergentul
primește ordin să se înapoieze la comandantul
companiei, căpitanul Mureșanu, spre a-i comu-
nica descoperirea ce făcuse, pe când subloco-
tenentul rămasese să spioneze mai departe miș-
cările inamicului.

După ceasuri de încordate așteptări, pe înse-
rate, întreg batalionul (Lt. Colonel Profiriu) se
găseă împresurând prada de pe Strămtu.

Căpitanul Mureșanu primise ordin s-atace,

văzând însă numărul cel mare al germanilor pentru a-i intimidă, recurge la un șiretlic care-i reușește de minune. Incepe să comande cu glas tare : „Batalionul I atacă la dreapta,“ Regimentul 10 ocupă poziția x.“ „Batalioanele 2 și 3 atacă de front.“

Nemții surprinși, când se așteptau prea puțin, iar din comanda căpitanului bănuind că se găsesc în fața unor forțe numeroase, o mare parte au rupt-o de fugă, iar restul, vre-o 300, după 2 ore de luptă și împotrivire îndârjită, s-au predat detașamentului nostru împreună cu un bogat material de războiu ca : muniții, arme, mitraliere, efecte, cai și alimente.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Noaptea de 4 Octombrie, e folosită de batalion pentru retransare pe muntele ocupat ; în timp ce batalioanele 1 și 3 abia își pot aduna sfărămăturile împrăștiate în lupta de pe muntele Căpitanu, consolidându-se și ele pe valea Argeșelului.

Ziua aceasta, e zi însemnată pentru reg. 50. Pe cota 1074, bavarejii așezase un post principal de linii telefonice, ale cărui fire plecau în 6 direcții. Pierzându-se legătura cu acest punct, ocupat de noi, s-a produs o adevărată panică și desorientare în rândurile inamicului, care coborâse munții până în satul Valea Mare.

Prin lovitura dată de batalionul Locot.-Colonel C. Profiriu, întreg frontul nemțesc dela Dragoslavele, s-a resimțit. În loc de a ocupa orașul Câmpu-Lung și a se coborâ în câmpie, cum intenționase vrășmașul, începe a se retrage la nord, spre muntele Căpitanu, dând ast-fel răgaz trupelor noastre să se întărească pe Valea Argeșelului, Valea Cârstei și pe Pravăț, astfel că planurile germane fură zădărnice până în ziua de 15 Noembrie, când ne-am retras, cu ordin, din cauza loviturii dela Jiu. Fără acest succes, se putea întâmpla ca dezastrul dela Jiu, cu toate urmările lui, să fi venite pela Dragoslavele cu o lună și jumătate mai înainte.

Așezați pe muntele Strâmtu, ai noștri, au căutat să se întărească pentru defensivă. Trupa și ofițerii nedormiți de 4 zile, suferind pe deasupra biciuirile unui vînt rece de toamnă; fără preget, s'au pus iarăș la muncă, săpînd tranșee.

Nemții cunoscînd însemnătatea acestei poziții, dau atacuri disperate, venind în număr mare.

Cu toate cererile repetate ale comandantului nostru, ajutoare nu i se pot da de divizie; astfel că rezistența pe Strâmtu, timp de 4 zile, a fost susținută de 3 companii și ele cu efectivul de redus. Lipsa de rezerve, a adus pierderea acestei însemnate poziții, în ziua de 8

Octombrie, dându-se astfel posibilitatea nemților să-și aseze artileria, care a bătut până la distrugere satele: Nămăești, Valea Mare, Lerești și Voinești.

Și în ziua de 15 Octombrie, când ast-fel și se coborâ în câmpie, cum intenționa să se retragă, începe să se retragă la nord, spre muntele Căpitanu.

Noaptea sunt tot mai răcoroase. Dormim prin santuri, pe sub căruțe, pe câmpii înveșmântate de brumă și arareori când sunt mai norocoși, pe câte un maldăr de paie.

În câte nopți, nu mă trezesc văitându-mă de durerile ce le simt mai ales la încheiturile genunchilor.

Adesea trudit de oboseala zilei și de chinurile sufletesti, adorm adânc fără a mai simți asprimea vremii cu care mă obicinuesc.

În ultima noapte, cu alți camarazi, trimisi în Valea Mare, am odată împărătește, pe fan, în căsuța unui țaran....

Pela nămezi primesc alt ordin să plec, pe muntele Clăbucelul unde se află Statmajorul regimentului cu comandantul. În drum, spre front, pe dealul Nămăeștilor, fiind zăriti de nămezi, se revărsa asupra noastră un torrent de proiectile.

Am scăpat, ca prin minune, adăpostiti într-o vale, cu sublocotenentul Nicolae Giurgea și soldatul Vasile Dărăban. Casierul regimentului, Sub-

8

locot. N. Răduță și câțiva furieri au fost salvați tot datorită unor adăposturi.

Din cauza bombardamentului, n-am mai făcut nici o mișcare până pe înserate. Dincolo de dealuri, coborâm în satul Nămăești, odihnindu-ne pe noapte într-o casă, sfărâmată a doua zi de obuze.

De altfel, multe locuințe fuseseră transformate într-o ruină tristă, prin incendierea lor de către artilerie.

În revarsatul zorilor, a doua zi, eram iarasi pe front...

Se aud locuri de armă.

Departă clămpănește o mitralieră pe când gloanțele explozibile germane cu „pic-pocurile lor caracteristice” spășie pământul la fiecare pas. Tunul nu s'a trezit încă din somnul nopții ploioase.

E o burniță neguroasă, care pătrunde în mândulare, întepeniindu-ți mișcările. Nu se vede decât la 20 de pași, ceia ce da de lucru patrulelor, cari cercetează împrejurimile cu toată atenția de teamă surprinderilor foarte îndreptățite în războiul de munte.

Ziua întreaga am fost ocupați cu facerea unei tranșee, chipurile noua locuință și dormitor, în care ne adăposteam și ziua de loviturile infanteriei și de șrapnelă.

Alături de noi, eră bordeiul comandantului de regiment și un șanț unde se adăpostește drape-
lul și garda lui.

Prima zi, a fost relativ, liniștită. Către seară doar, spre stânga noastră, — vre-o 10 minunte — se aud clocotiri de mitraliere și arme. Se dăduse un atac de infanterie, isbutit, pentru ocupa-
rea unei poziții.

Pe înserate, suntem vizitați de Colonelul Ro-
bescu Tiberiu, comandantul brigăzei și de cu-
noscutul literat și om politic George Diamandy.
Amândoi ne vorbesc cu blândețe, împărțind
soldaților țigări și sfaturi.

În zilele de 7 și 8 *Octombrie*, pozițiile ocu-
pate de noi sunt bombardate cu turbare de către
nemți. Multe obuze se sparg lângă șanț cutre-
murând pământul sub noi.

O explozie scoate din minți pe un biet țigan,
care strigă cât îl ține gura : Auleu ! țandări ne-a
făcut.“ „Ti-i mira de mai scăpi“ !....

Când l-am cercetat mai de aproape, dovedi-
răm că n-avea nimic și că bietul țigan de groază,
i se păruse că trece în lumea morților....

SUB COMANDĂ NOUĂ

Îsprava de pe Strâmtu, aduce răsplata bine meritată d-lui Locotenent Colonel C. Profiriu, căruia i se dă comanda regimentului 50, pe ziua de 8 Octombrie.

Ziua și o parte a nopței, îmi trec timpul alături de camarazii : Sublocotenent Giurgea, Dia și Varvariche.

Ce caldă e tovărășia între pereții reci ai tranșeei ! Nu mai cuget la nimic de seamă, în această lume unde moartea rânjește la fiecare pas. Obuzele curg din belșug. De câte ori în zi nu ne numărăm clipele ?

Sunt atâtea suferinți care te amărăsc.

Ne uităm unul la altul și admirăm poza omului din al XX-lea veac. Ce frumoasă creatură zămislește noile adăposturi de gropi și viuzini așa de pizmuite de jiviniile pădurilor !

Slăbim, îmbătrânim și mai ales ne sălbătăcim.
Dar ce importă toate acestea? Curaj!

Trăiască civilizația!

Nedeprinși încă cu povara războiului, ne simțim cu totul deprimăți. Mâncarea substanțială, un pahar cu vin și chiar de cogneac, ne ridică moralul. Despre citit nici vorbă. N-aș fi în stare să privesc un rând de tipăritură. Imi place însă a cerceta scrisorile de acasă. Lectura lor îmi ușurează sufletul ca o pagină din cărțile sfinte....

Prin înaintarea d. Lt. Colonel Profiriu, comanda batalionului se încredințează căpitanului Teodor Mureșanu.

Pe Strâmtu, unde se găsește cu unitate, se dau lupte grele. Indârjirea și pornirea, sălbatică a inamicului se întetește din zi în zi.

Noi trupe și alte unelte ucigătoare mărește furia atacurilor, respinse de ai noștri, mereu. Pe la 2 d. a. se aud împușcături din spre vrășmaș a căror violență crește din ce în ce. Uzi de ploi, oboșiți și flămânzi, soldații noștri stau fiecare la postul lor, răspunzând cu aceeași furie la atacul inamicului. Nenorocul e că suntem prea puțini față de numărul covârșitor al bavarejilor.

Lupta crește mereu. Aripa stângă susținută de plotonul sublocotenentului învățător Babu Zara este înfrântă și ofițerul rănit greu. Sergentu Căițeanu Ion, ce se găsea cu secția în rezervă, a-

leargă în ajutorul plotonului, isbutind să isgonească vrășmașul cu pierderi simțitoare.

Inamicul atacă iarăși; dar este isbit greu făcându-l să șovăiască. Căpitanul Mureșanu e sufletul batalionului. Imparte gloanțe pe front, vorbește soldaților și unde cade un viteaz el umple golul liniei de trăgători, trăgând alături de vitejii săi.

Pilda e urmată și de ceilalți ofițeri și gradați. Braț lângă braț, inimă lângă inimă tot batalionul de viteji se ridică ca un zid nepătruns de puterea inamicului înfrânt mereu de încordarea sufletului românesc!....

Sorbeam din bucuriile biruinței, când noi hoarde teutone nenumărate, atacă de front și pe flancuri. În neputință a mai primi lupta, ne retragem, jurând a reocupa poziția, îndată ce primim ajutoare.

În vârtejul ciocnirii, sergentul Căițeanu Ioan cade eroinic, lovit în frunte de un glonț, iar o schijă vrășmașă zdrobește piciorul și o mână a blândului locotenent Marosin Ioan, care moare peste câteva zile.

Sublocotenentul de rezervă Novac Iftimie e făcut prizonier în tranșeele germane, dar nu stă mult. Cu firea lui îndrăsneață, se folosește de un moment când soldatul german ce-l păzea, își aprinse pipa — și-o sbughește printre liniile

germane, ajungând a doua-zi, în mijlocul soldaților săi, care-l primesc cu mare bucurie.

Dela 9 Octombrie, sunt trimis la divizie să primesc ordine și să fac legătură între aceasta și regiment. Comandamentul se află instalat în localul unei școli primare din marginea orașului Câmpulung.

Slujba cea nouă, îmi dă de lucru mai ales noaptea, când primesc ordinele de operație și le încredințez regimentului pe front....

Din Dobrogea avem vești tot rele. Trupele româno-ruse se retrag spre nord. Ca o lovitură de moarte primim știrea despre căderea portului Constanța. Monumentala operă românească, podul dela Cerna-Vodă, e sfărâmat. Părăsim complet linia Cerna-Vodă—Constanța.

În ziare, se scrie mult despre biruința noastră de pe Jiu, unde viteazul general Drăgălina a înfrânt năvala teutonilor, respingându-i spre frontieră. Peste câteva zile generalul e rănit și moare în spitalul dela palatul regal jelit de țara întreagă....

După îndârjita luptă de pe muntele Pietrosul, condusă de căpitanul Mureșanu, în ziua de 10 Octombrie, trupele noastre primesc ordin să se întărească în șanțuri pentru defensivă.

Regimentul 50 ocupă poziție pe Valea Cârstei și Poeana Lungă, având în dreapta pe — Pravăț—regimentul 70 de musceleni, iar în stângă pe 64 din Tecuciu, cu care facem brigadă.

De acum, încep luptele de poziție și puternice bombardamente de artilerie. Din când în când, se dau și atacuri de infanterie cu mișcări mai pronunțate. Rezultatele nu sunt apreciabile.

Continuăm a ne menține pe poziție. În neputință să rupă frontul, inamicul începe a lungi linia de luptă spre satele Albești și Cândești, cari sunt luate de inamic și apoi reluate de noi cu ajutorul artileriei grele.

Intr'o noapte, la Cândești, pe când un pluton de pionieri, sub comanda ardeleanului sublocotenent Balan, lucrau la fixarea unor rețele de sârmă ghimpată, sunt atacați de forțe germane înzecite. Cu un eroism demn de însemnat, cei 60 de pionieri au rezistat pe poziție mai multe ore, până când au venit alte trupe cu cari au împiedicat invazia germanilor în Câmpulung.

Printre pionierii căzuți în această luptă îndârjită, e și caporalul voluntar Costică A. Rădulescu din Focșani, un băiat isteț și viteaz.

Peste 2 zile, Cândeștii fiind reluat, trupul lui și al celorlalți eroi au fost înmormântate cu onorurile companiei de pioneri, în fața bisericii din Cândești, unde se odihnesc și astăzi.....

Timpul se'năsprește. Plouă zi și noapte. Muntele e vecinic acoperit cu neguri umede și întunecoase, din care cauză activitatea pe front s-a domolit. Pela nămezi, când se furișează prin pânza de ceață câte un snop de lumină, tunurile încep să bată, ale noastre mai ales. Abia așteaptă o rază de soare și pornesc a mugii.

În tranșee, viața devine chinuitoare. Ofițerii alături de soldații lor zăcătuesc prin noroae până în glezne, zi și noapte, neadormiți la postul de pază.

Din lipsă de rezerve, trupele stau neschimbate de aproape o lună, pline de toate murdăriile, sleite de oboseală. Au ajuns niște umbre. Cei mai slabi se îmbolnăvesc, alții înebuniți de mizerie, părăsesc frontul în neștire. Chinurile acestei suferinți nesfârșite îi exasperează. Se făgăduesc câteva zile de repaus dar făgăduială rămâne numai făgăduială.

Când trec noaptea pe lângă tainițele lor de adăpost, mi se sburlește părul de groază, la gândul mizeriei lor! Nu-ți dai seama de câtă rezistență e în stare bietul gen omenesc!!....

Din pricina artileriei care și-a lungit tirul, divizia se mută în centrul orașului, la clubul liberal, unde stă aproape o lună. În fiecare zi ne sosesc transporturi noi de prizonieri, dintre cari cei mai mulți sunt bosniaci, sârbi din regi-

mentele austriace de vânători. Aceștia mărturisesc că dacă n-ar fi supravegheați de trupele germane, ar desertă la noi în masă, arătându-și prin aceasta dușmănia împotriva Austriei care i-a trimis la războiu potrivit simțimintelor lor. Și bavarejii s-au saturat de atâta război și nu înțeleg de ce Kaizerul i-a trimis să lupte și cu noi cu cari n-au nimic de împărțit. O bucată de pâine valahă, îi face destul de vorbăreți de acești soldați de elită ai împăratului dela Berlin! Adesea ne mărturisesc mai mult de cât li se cere. E vădit lucru că poporul german e sătul și obosit de atâtea jertfe fără folos și dorește pacea.

În cea din urmă săptămână de Octombrie, cerul se înseninează. Zilele sunt luminoase și dulci ca o mângâiere, urzindu-ți în suflet un dor nesfârșit de viață.

De pe front, se aud împușcături, clocotiri de mitralieră ; pe când tunul mugește cu furie crescândă.

În valurile senine ale cerului — din spre apus — abia se zăresc sclipind în straiii lor argintiu: mașinele sburătoare vrășmașe, purtând cu ele groaza, crima și moartea.

În fiecare clipă din acest minunat apus al toamnei, odată cu despărțirea de pe tronchiu a frunzelor îngălbenite, sute de oameni încleștați

într'o luptă aprigă, trec dincolo de pragul vieții, afundându-se în lumea umbrelor vecinice.

Atâția alții, sunt purtați spre locurile de vindecare în zeci de automobile ale crucei roșii, ticsite de trupuri schilodite!

Suferință și durere în toate părțile!....

După apusul luminei plină de sânge, odată cu pleoapa întunecoasă a nopții, coboară umbrele durerii, suspinele miilor de ființe jertfite, cerând răsbunare, împlinirea dreptății....

ZILE DE SUFERINȚĂ

Bieții noștri luptători, stau tot neschimbați la posturile lor !

Se apropie cinci săptămâni de veghe și oamenii de schimb nu mai sosesc. Vrășmașii sunt prea numeroși, năvălesc asupra-ne din toate părțile lumii, frontul întins și atâtea brațe scoase din luptă. Nu mai ajung piepturile vitejești să oprească uraganul vrășmașilor. Țara e în grea primejdie, cerând jertfe înzecite. Călit de atâtea nevoi, românul se încordează și în fața suferinței de astăzi, îndurând cu resemnare calvarul războiului cumplit.

În sufletul lui străjuiesc comori de energie și credință nestrămutată în Dumnezeu. Tranșeia, pe lângă locaș de jertfă, s'a prefăcut și'n altar de închinăciune. Adesea vezi pe soldații noștri șoptind o rugăciune sfântă, cerând providenței ajutor.

Alții se strâng ciucur în jurul unuia dintr'ailor, mai cărturar, care le slovenește rânduri dintr'o carte sfântă. Fiecare cuvânt e sorbit de neșaijul evlaviei lor. Dincolo de șanțuri patrulele și sentinelele, ascunse după copaci și stufăriș, sorb cu ochii lor scântietori mișcările viclene ale vrășmașului.

Părtaș, la toate suferințele e și colonelul nostru, blândul și bunul comandant al regimentului. Cu chipul lui supt de boală și suferință, un adevărat mucenic al datoriei, trăește alături de iubii lui soldați, împărtașind cu ei puținele bucurii și toate durererile asprei vieți de războiu. A îmbătrânit din cale afară, abia se mai poartă din cauza bolilor ce-i năruie puterile trupului. E senzibil, lăcrămând la orice durere omenească, în acelaș timp foarte sever cu propria-i persoană. Pentru fiecare găsește cuvinte de mângâere și îmbărbătare.

Nu se vaită, nu-și rostește durerea, bonlav și nu se îndură a-și părăsi tovarășii, copii regimentului său! E neadormit. Noaptea îl vād adesea trecând pe lângă șanțurile soldaților săi, privindu-i cu ochii părintești cum dorm și plângând descoperit în fața jertfei lor eroice.

Soldații iubesc pe d. Lt.-Colonel Profiriu ca pe un adevărat părinte și la un cuvânt al său, ar năruî o lume de dușmani. Bunătatea unuia, credința

celorlalți, le înzecesc puterile morale, susținându-i cu încordare împotriva vrășmașului uriaș, a greutăților și suferințelor ce'i înconjoară.....

Sgheaburile tranșeelor, cari adăpostesc cele două lumi de vrășmași, se apropie pe alocurea până la o sută de metri și mai învecinate chiar.

Privirile oțelite se încrucișează cu ură, auzind deslușit și răsuflarea pățimașă a megieșilor de peste suvița pământului care 'i desparte. Cu sufletul cătrănit de răsbunare, unul altuia, ne facem viața tot mai amară. Nouii vecini își trimit din belșug grindină de gloanțe, focuri de rachete ispititoare, granate și câte alte lucruri plăcute de acestea! Din pricina prea apropiatei vecinătăți, nu-i chip să facem nici foc în tranșee, iar hrana nu se primește de cât cu riscuri mari, cu prețul vieții deseori. Ca de o boală grea, fiecare stă țintuit la locul suferinței sale, pândind cu viclenie clipa de neobservare a cruntului megieș, spre a te strecură în șanțul lui, pe care încerci a-l îndepărta cu ascuțișul baionetei chiar.

Se-aud lovituri surde, văicăreli tăioase, urlete de durere, scrâșniri de dinți, sudălmii păgâne. Pământul se roșește, sângele curge din belșug. În sfârșit, bestia umană, potolită și sătulă de beția sângelui, se retrage iarăși în tranșee !....

Peste cuprinsuri coboară o tăcere de cimitir! Numai victimele măcelului de adineauri mai șoptesc ceva neînțeles: frânturi de vorbe, nume dragi și scumpe, invocări divine și apoi liniște.... liniște de veci.....

Scena măcelului sângeros se mai repetă alte câteva zile, până când vecinii-vrășmași prind a se mai îmblânzi. Partea bună și nobilă a omului se deșteaptă în ființa fiecăruia, se mai împrietenesc. Incep îngăduirile. Când ai noștri merg la lemne sau la apă, ei nu mai trag și nici noi nu le mai tulburăm masa și chiar somnul. Patrulele, în locul focurilor de arme, fac schimb de țigări și pâine, după nevoia și lipsa fiecăruia.

Intr'o noapte senină din Octombrie, nu cu surprindere, s'au văzut prin fața tranșeelor doi ofițeri din cele două tabere vrășmașe, stând de vorbă ca prieteni și să nu vă mirați că în zilele următoare soldații noștri și ai lor mergeau la apa aceluiaș izvor, așteptându-se unul pe altul până când celalt, își umplea vasul.

Războiul are și ciudățenii de acestea. Adevărul este că, între cele două tabere, domnește o vrășmășie de moarte. Aceiași aparență de bunăvoință și prietenie, se schimbă repede într'o reală și statornică sete de răzbunare.

Gândul de a-ți răpune vrășmașul, cu orice

chip, e adevăratul sentiment al războinicului.

Mijloacele variază dela popor la popor. Bunăoară, megieșii noștri nemți, găseau omenesc să te atace cu mitralierele din copaci, din podurile caselor, turnurile bisericilor, s'arunce cadavrele în pîraele de unde soldații noștri luaù apă de băut. În luptă, simulau atacuri de front, îți țintuiau atenția într'un punct, unde demonstraù și deodată cădeau pe flancuri. Război mișelesc! Luptă cinstită, fățișă, n'a dat niciodată, iar baioneta românească, totdeauna i-a pus pe fugă! Cu viclenia, spionajul și mașinăriile lor dacă au făcut isprăvi. Soldații germani nu sunt viteji, au însă o calitate de a fi foarte disciplinați.

În vârtejul tragediei ce se desfășoară în munții Dragoslavelor, în cântecul obuzelor și danțul morții, se deslușește luminos persoana viteazului căpitan Mureșanu. Ca un Arhanghel ceresc răpune taberile vrășmașe, împrăștiindu-le ca fumul de tămâie. Se prăvălesc vârtej de dușmani asupra pojghiței noastre de trăgători amestecându-i cu pământul! Se deschid larg porțile frontului și în valuri nesfârșite, curg hoardele vrășmașe, întunecând zările. Incercările noastre de pe urmă s'au frânt; bătăile inimilor au înghețat ca de frigul morții; descurajarea pune stăpânire pe suflete, totul e pierdut.

În mijlocul tristului tablou al învinșilor apare căpitanul Mureșanu cu vitejii lui. Sufletele se încordează din nou, nădejdea inviorează inimile, atacul căpitanului reușește, gonind hoardele vrășmașe în viziunea de unde au pornit.

Soldații au o încredere oarbă în dibăcia și norocul căpitanului, vorbind despre el ca despre un erou din basme!....

L-am cunoscut pe căpitanul Mureșanu cu 15 ani mai înainte, eră pe atunci locotenent tânăr în regimentul Putna. Multă vreme după aceea dispăruse din garnizoana noastră, revenind cu gradul de căpitan în 50, doi ani înaintea războiului. Acum eră un om trecut de mijlocul vieții, prea îmbătrânit, părul destul de cărunțit, cu mustățile blonde și cu un barbișon ce-ți amintea lumea din vremea lui Napoleon al III-lea. Acelaș mers domol și măsurat, cu legătura trupului bine închegată, de statură mijlocie, doi ochi albaștri frumoși și mari, făcuți anume parcă pentru a îmbrățișa cu ei câmpiile bătăliilor.

Pe cât părea de aspru la vorbă, pe atât eră de bun la inimă. Il atrăgea mai ales lumea celor mici, a soldaților din rândurile cărora se înălțase. Se născuse prin părțile Romanului. Înaintea războiului, fusese însărcinat cu organizarea serviciului de îmbrăcăminte a regimentului ce abia își începea ființa. În această atribuțiune a

muncit muncă de rob. Vecinic ocupat și plin de praf de prin magazine, numărând efecte primind și predând. Din cauza înfățișării lui și a cheilor ce le purtă mereu cu el, chiar când mergea dela cazarmă spre casă sau când venea la serviciu, lumea îl botezasă cu numele de „Sfântul Petru“....

Sunase trâmbița mobilizării, chemând la luptă pe toți câți visasem ziua aceia mare. Ca prin farmec, căpitanul Mureșanu se refăcuse tânăr, așa cum îl cunoscusem altă dată, fără barbă mai vioiu, mai vesel și dispus de încercări grele, cum nu și-l închipuise nimeni pe moșneguțul ofițer cu îmbrăcămintea dela regimentul 50 !....

În seara de 20 August, când după revistă s'a făcut defilarea, am văzut pe căpitanul, Mureșanu, comandând compania I. Eră voios, cu ochii scânteind de fericire.

Mai pe urmă, în aceeași calitate, a trecut în Ardeal, apoi podul de peste Dunăre la Flămânda, a luptat, la Giuvala pe munții: Drăganu, Strâmtu, Pietrosu, Valea Cârstei pe Argeșel și în toate punctele cele mai grele din regiunea Dragoslavelor, Pretutindeni eră purtător de biruință și pildă de vitejie.....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ATACUL DE PE VALEA-CÂRSTEI

Luptele sălbatice cari se dau, scoate din rânduri multime de viteji. Până la Noembrie, numai dintre ofițeri cad răniți locotenenții : Valeriu Sterian, Costică Șerbănescu-Răcoasa, A. Cristopol, sublocotenenții D. Tigoianu, C. Pricope, Bănciă, Pușcă, Gh. Stănescu, N. Drâmbă, Papiñiu și alții.

Intr'un spital din apropierea frontului, își dă sfârșitul sublocotenentul Voinea Octavian, iar către seara lui 31 Octombrie, pe Valea Cârstei, unde se ciocnește sângeros compania sublocotenentului Novac Iftimie, o grenadă sfâșie adânc din trupul căpitanului Mureșanu. Aflând despre rănirea acestuia, vrășmașii se reped cu grămada să prindă în ghiarele lor pe omul ce le băgase groaza în suflete, pe „Mureș“, cum îi ziceau nemții.

La strigătele acestuia, soldații îi vin în ajutor, iar sergentul Postolache, dibaci grenadier, aruncă

o grenadă chiar în mijlocul îndrăzneților năvălitori, doborând pe mulți, astfel că celorlalți le piere cheful a se mai apropia de o pradă așa de scumpă.

Pe targă, în mijlocul soldaților încremeniți de cruzimea soartei, eroul căpitan dă ultimile ordine și sfaturi. Sărută pe cei mai vrednici dintre foștii lui tovarăși și printre sfărământurile de obuz, și ploaie de gloanțe este purtat spre postul de prim ajutor.

Despărțiți așa de crud de iubitul lor comandant, privirea soldaților se întunică. În suflete se năruie parcă ceva! O furtună de desnădejde, cată să smulgă credința care-i călăuzise pe ai noștri în atâtea lupte. O tristețe adâncă se coboară peste lumea tranșeelor, din cari pornesc șoptiri duioase de rugă pentru mântuirea celui plecat.

Abia se depărtase rănitul, când nemții atacă din nou. Ceasuri întregi puhoiul năvălitor e nimicim de grindina de fier a batalionului Novac.

Noul comandant, se ține cu vrednicie la înălțimea înaintașului său. Inamicul nu pregetă, dar fiecare încercare de atac, se sfărâmă în fața linii noastre: „Pe aici nu se trece!”

Descărcările de foc țin câteva ceasuri, când soldații vestesc pe sublocotenent c-au sfârșit cartușele. Comandantul nu se înspăimântă de această știre, el cunoaște vrednicia soldaților săi. Intr'o clipită smulge o armă din mâinele încleș-

tate ale unui ostaş mort şi cu batalionul său atacă la baionetă.

Ca zmeii se reped ai noştri din şanţuri. E un vaet îngrozitor! Sar capetele ca smulse de furtună. Baioneta românească se împlântă cu ură. Din pieptul multora ţâşneşte sângele morţii! Se prăvălesc primele rânduri ale vrăşmajului prinşi la strâmtoare. Celelalte se izbesc şi ele ca valurile turbate ale mării de ţărnul stâncos al piepturilor voiniceşti! Inspăimântat de atâta îndârjire, duşmanul nu mai stă împotriva, — cât poate mai repede, — se furişează printre prăpastiile şi potecile ascunse ale munţilor noştri, mistuindu-se în negurile umede şi întunecoase ale acestei zile reci din sfârşitul toamnei....

Depart de aici, într'un vagon sanitar din gara Florica, acel care cinstise numele lui 50 în atâtea zile de jertfă, căpitanul Mureşanu, îşi dădea sfârşitul sub ochii înlăcrimaţi ai unui soldat credincios.

De bună seamă, sufletul lui mare va fi plutit în clipa din urmă, în preajma locului de luptă din Valea Cârstei!

Mulţi viteji, în vârtoarea ciocnirii sângeroase, îi va fi auzit glasul îndemnător şi atâţia muribunzi, au zâmbit de bucuria reîntâlnirii în altă lume cu acel ce le fusese lor mai mult de cât un părinte....

Primele zile din Noembrie se osebesc prin puternice lupte de artilerie și atacuri violente pe tot frontul Dragoslavelor, ajungând pe alocurea chiar la baionetă.

Orașul Câmpulung e bătut de aeroplane vrășmașe, de altfel fără prea mult folos pentru nemți, decât doar mulțumirea apucăturii lor criminale, omorând femei și copii.

Zăpada căzută în ziua de 4, după care urmează un ger tăios, îmboldește pe nemți și mai ales pe bosniacii îmbrăcați cam subțiri și flămânzi, a se predă.

Străzile Câmpulungului se umplu deseori de cețele prizonierilor, îndobitociți de mizerie....

La 10 Noembrie, încă o crimă se adaugă la nenumăratele sălbătăcii nemțești, artileria lor bate orașul. Bătrâni, femei și copii aleargă în neștire pe străzi, înebuniți de groază! În mai puțin de un ceas, orașul e părăsit complet și bieții oameni stau grămădiți pe câmpii pe fundul văilor și pe sub malurile râului, biciuiți de crivățul neîndurător.

Faptele ucigașe ale vrășmașului se repetă alte 5 zile, până când cel din urmă soldat român părăsește frontul Dragoslavelor și Câmpulungul.

PE CĂILE RETRAGERII

Forțele covârșitoare ale vrășmasului și superioritatea armamentului său, îndreptat cu atâta furie contra micii armate române, începe, pe alocurea, să frângă îndârjita noastră împotrivire. Ajutați și de un numeros corp de spioni, împânziți peste tot pământul țării, chiar prin locurile cele mai de încredere, dușmanul își face drum larg printre slabele noastre rânduri.

A doua încercare dela Jiu, și coborârea repede în câmpie a forțelor germane, ne rupe de viteaza armată dela Cerna. Celelalte trupe oltene, neîndestulătoare ca număr, istovite de lupte fără sfârșit, cu un material mult inferior celui nemțesc, zilnic, cedează teren; astfel că peste puțin luptele se dau în câmpia olteană, pe Olt.

Vrednicia oștirii dela Dragoslavele rămâne infructuoasă. Din pricina unei învăluiri, care ne amenință, suntem siliți a părăsi pozițiile nord de Câmpulung, mai ales după ce altă incursiune

germană ocupase Curtea de Argeș, Piteștii rupând legătura ce o aveam cu nodul căilor ferate dela Golești. Singurul drum, ce mai rămâne spre a scăpa de încleștarea vrășmașului, eră prin Stoenеști-Târgoviște-Ploești.

Dar pe aici, erau puțini sorți de isbutire, căci inamicul roise peste tot. Nădejdea rămânea tot în puterile noastre. Trebuie să ne facem drum cu ascuțișul baionetei.

În noaptea de 15 Noembrie, regimentul iese din tranșeele ce le păzise în atâtea zile grele.

Vrășmașul aflând despre plecarea noastră abia în zori zilei următoare, pornesc în grabă după noi și prin dreptul satului Mățau se încinge o luptă aprigă, în care sfârșesc iarăși destui voinici din 50! Batalionul Cariade este capturat cu toți ofițerii și trupa, nescăpând decât comandantul cu un telefonist și un sergent, agent de legătură. Nenorocul face ca în luptele de ariergardă să fie prins d. Lt-Colonel Profiriu, astfel că din acea clipă regimentul dispare ca unitate de luptă. D-nii Maiori Bratu și Cariade sunt evacuați fiind bolnavi, astfel că soldații lipsiți de povața și energia unui comandant, care să-i adune și să-i organizeze, se împrăștie peste tot pământul urmăriți mereu de vijelia artileriei vrășmașe și de patrulele călări.

Puțini oameni mai stăruie în jurul sublocote-

mentului învățător Const. Cojocaru, purtătorul steagului, care-l scapă de ghiarele vrășmașului ca prin minune.

În alt sector, sublocotenentul Novac cu puținele sfărămături ale regimentului și altor corpuri, ține mereu calea năvălitorilor, nedându-le răgaz să înainteze.

Câte-va pâlcuri de luptători mai încearcă o vânjoasă împotrivire la Adâncă, dar o vijelie îngrozitoare de artilerie spulberă cea din urmă rezistență până la Ploești, în marginea căruia moare doborât de un glonț, nobilul comandant al brigăzii Colonelul Tiberiu Robescu. De acum, regimentul iese complet din luptă, iar soldații fără comandanți pornesc spre Focșani, unde se svonise, că ai noștri se adună pentru refacere.

Prin negurile umede, ale acestei toamne posomorâte, se desfășoară tabloul trist al refugiului celor din Oltenia și o parte a Munteniei ocupată de vrășmași. Sute și mii de care, căruțe, automobile, chesoane de muniții, oameni îngroziți de spaimă, înoată până în glezne în noroiul șoselelor prefăcute într'un fluviu uriaș de mocirlă.

Femei cu prunci la sân, cu câte o legătură de de lucruri, — tot ce putuse lua în pripă, — din casa părăsită. Bătrâni istoviți de osteneală și copii desculțați de ghetele ce s'au amestecat în glodul drumului, forfotesc zi și noapte. Băețan-

dri, ce vor formă poate armata din primăvară, strânși în cete, cu mici saci de merinde pe sfârșite și ele, dar cu inima plină de încredere și de avântul tinereții se poartă spre zările Moldovei.

Pe piepturile multora, observ încă cocardele naționale și panglici ce le înfășoară pălăriile de cercetași sau șapcile lor de școlari. Pe unele din aceste panglici se văd scrise cuvintele : „Trăiască România Mare“, inscripție care pentru atâția, în nenorocirea de astăzi, pare o crudă ironie !

Increzători în destinele neamului lor, copii le spun cu hotărâre : „Vom face România Mare“!

Răspunsul lor, îți întărește credința clătinată de atâtea furtuni. Dintre aceștia, unii au pus piepturile lor tinere împotriva furtunei ce se deslănțuise pe plaiurile de pe Jiu în Octombrie trecut.

Mai târziu, cine știe, câți dintre ei, n-au murit la Mărășești, Mărăști și Oituz, înscriind în cronica neamului, cu sângele și jerfa lor, cea mai măreață epopee națională ?.....

Groaza năvălirii vrășmașului stârnește din căminele lor chiar pe statornicii noștri țărani.

Sufletele par să nu mai înțeleagă fiorul dragostei de satul, brazda strămoșească și căsuța cu pridvorul pe care s-au purtat bunicii și părinții lor! Toate gândurile se îndreaptă spre limanul de scăpare: Moldova!

Prin părțile muntoase ale Dâmboviței, locuitorii pornesc cu girezile de vite, cu turmele de oi, cu porci și păsări pentru ca dușmanul să nu se folosească de „lighioanele“ lor. „Mai bine să le dau de-o râpă de cât să văd liftă păgână înfruptându-se din ele! Uucigă-i toaca de vrășmași!“...

În satul Malul cu Flori, împărtășind prietenului meu mirarea despre frumusețea femeilor, adevărate flori, una din ele îmi răspunde cu vorbe pline de durere: „Ce folos, că suntem frumoase și ne lăsați pradă nemților!“

În Văleni, lelea Ileana ne pregătește masa din cele mai bune merinde, bodogănind și blestemând, tot timpul, îndrăsneala „șocăților“, care pune pe drumuri atâta lume! „Ira, nepoate, parcă-i iarmaroc așa îmbulzeală peste tot pământul! Iși râd nemții de noi!“

De mi-oi duce până la capătul lumii și tot nu stau de batjocura lor!..... Spunea doar bunicul despre bejenii de demult!....

Credeam c'oi muri și n'oi mai vedeă atâta prăpăd pe capul bieților oameni!!.....

Și în alte părți, lumea dă soldaților: vin, rachiu, fructe, tot ce au mai bun pe lângă casă.

La primăria din Haimanale, moș Vasile „gardiscul comunei,“ ne întreabă: „Ce nație de oameni sunt germanii ăștia, turci, tătari?... Is de

treabă ? De, lumea vorbește cam multe. Bat'o de lume ! Dar orcum, doară n-oi da ochii cu ei, plec cu refugiții....

De mine ca de mine, dar tare mă tem de babă. Să nu-i spuie careva, vre-o vorbă din partea rușinei, că-i iă dracul pe germani !

Ce gândești ?..., Cap de muere și la hambit o vezi încăerată cu vreun neamț. Or,... mai știi? Te trezești că i-o place babei vreun sfrijit de șocăț, apoi, poștește Vasile de mai ține casă? Plec, plec și eu cu refugiții“.

Dela Târgoviște la Ploești, mergem prin bezna de fum a sondelor, în flăcări. Se duc în vânt bogățiile noastre petrolifere !

Din când, în când, întâlnim mici detașamente cari pornesc spre munții Dâmboviței să dea ajutor trupelor noastre în retragere. In zilele din urmă am suferit pierderi mari.

La marginea Ploeștilor, aud sunetele corniștilor cari se întorc dela exerciții în fruntea recruților, instruiți cu zor de ofițerii părților sedentare.

In oraș, aceiași îmbulzeală și amestec de : trupe, chesoane, căruțe, ambulante ale tuturor regimentelor sfărâmate. Nu-i chip să răsufli de atâta furnicar ! Seara, abia găsim loc la familia doctorului nostru. Bătrânul Ioneanu patronul casei, e foarte darnic, ospătându-ne din belșug.

Neuitatul tămâios din Valea Călugărească ne mai încălzește, strecurându-ne în sufletul nostru, în nădejde, speranțe noi. Câte-va clipe uităm că suferim din cauza suferințelor noastre !

Bucuria însă, nu ține prea mult. În oraș se știe că vin nemții. Știrea este întărită de un ordin al comendurei, care pune în vedere tuturor militarilor să părăsească Ploeștii. Ne luăm în grabă puținele noastre bagaje și iarăși la drum.

Prin mijlocul suferințelor fără nume ale miilor de refugiați, dintre cari atâția mor pe drumuri, mă strecor cu prietenul farmacistul Alecu Rădulescu, prin Valea Călugărească-Mizil la Buzău, unde se află pentru un moment marele cuartier general. În Râmnic, veselul oraș de altă dată, găsesc aceiași tristeță ca în tot locul pe unde am umblat !

Rudele, în locul voioșiei de altă dată, mă primesc cu lacrimi, zorindu-se a-și face bagajele pentru călătoria cea grea : spre *Moldova* ! Orașul pare a mai eși din amorțeală, când încep să treacă spre frontul de luptă trupele Țarului, trimise în ajutorul României. Zi și noapte văzduhul clocotește de accentele războinice ale oștilor rusești !

La Focșani, găsesc mare schimbare din ceiace lăsasem cu trei luni în urmă ! Și aici se văd numeroși refugiați. Orașul are o înfățișare nouă

prin amestecul și îngrămădirea musafirilor din Oltenia. Nici vorbă să-mi cunosc concetățenii ! Peste tot locul chipuri noi. Cele câte-va zile trăite în mijlocul a lor mei, trec ca o clipă. Nici odată nu mi-a fost mai dragă casa și mai scumpi acei ce mi-au dat ființa ! Eram încredințat, că despărțirea din urmă va fi de lungă durată, presimțind în acelaș timp nenorocirea prin care vor trece ai mei ca și concetățenii noștri.—Ce greu, mi-a fost să dau o deslegare întrebării ce-mi se puneà mereu. Să părăsească casa și să fugă în Moldova, sau să rămână locului ?

În primul caz : vedeam spectrul întunecos al mizeriei, și futurilor suferințelor ce'l au de îndurat pribegii ; în celalt caz, vedenia groaznică a vrășmașului, probabilitatea unui bombardament sau luptelor de stradă. Și în sfârșit, robia amară, robie sub stăpânire străină !

Și într'un caz și într'altul greu !

În cele din urmă, sub îndemnul și înțelegere cu mai multe familii, hotărâte să nu plece, i-am înduplecat și pe ai mei să rămână.....

Abià trec două, trei zile și orașul se încarcă de o nouă suprapopulație de drumeți. Mii și mii de oșteni în retragere, se scurg pe străzile pline de glodărie nemaivăzută ! Îngrămădirea crește și mai mult, când încep să treacă arma-

tele și coloanele rusești. Zi și noapte e un freamăt asurzitor !

Prin case nu se mai găsesc locuri și bieții oameni zac noaptea prin noroi abia încălziți la pâlpâirea slabă a flăcării scândurilor din garduri!

Prin dispariția îngrădirilor, orașul capătă o înfățișare displăcută și sălbatecă, nota caracteristică a vremii. O negură umedă îmbrobodește cerul, de peste o lună, rozând tot mai adânc pojghița pământului jilav. Noroiul crește.

Pe străzile principale, cordoane de jandarmi opresc trecerea militarilor, acostându-te cu brutalitate.

Mă încredințez încă odată despre vitejia soldaților dela partea sedentară !

La cazarmă, găsesc o demoralizare vădită printre camarazii dela P. S.

Unii o fac pe disperații purtând bărbi respectabile, ca astfel să pară mai bătrâni și mai neputincioși.

În deobște, sunt dintre oamenii cu stare : voynici, — pricepuți și foarte buni, — a înlocui pe atâția bolnăvicioși și răniți dela partea activă...

În ziua de 4 Decembrie, adunându-se o parte din sfărământurile regimentului și după o dure-roasă despărțire de ai mei, pornim și noi spre Moldova.

Ploile au mai conținut cât-va timp, din care cauză drumul s'a făcut în condiții mai bune.

La 6, suntem la Tecuci și după două zile în Bârlad, unde la familia Gabor, întâlnesc pe frate-meu Costică, locotenent în regimentul Cloșca. Și el trecut prin multe greutăți cu cloșcarii lui ! Merg spre acelaș țel, în refacere.

Prin locurile, unde ne poartă nefericita noastră pribegie, se vede o groaznică mizerie, fructul unei întocmiri sociale nenorocite. Cel mic a fost exploatat din cale afară de toți veneticii și străinii, oploșiți pe aici ca : arendași, cârciumari, samsari, pe lângă cari s-a mai adăogat și nepăsarea criminală a regimului constituțional-minciună în răstimpul celei din urmă jumătăți de veac.

Moldova, cu oamenii săi, îți înfațișează tabloul suferinței și martirului unui popor !

CELE DIN URMĂ ZILE DE RETRAGERE

După obositorul marș de câte-va sute de kilometri și după o lună și jumătate de amară pribegie, ajungem, în sfârșit, în Giugeștii Sucevei, de unde nu departe, se găsește Ruginoasa, care adăpostește osemintele marelui domnitor al Unirii.

E vorba, să ne așezăm pentru mai multă vreme în acest cuprins de gospodari moldoveni.

Satul e scobit în niște dealuri pline cu îmbelșugate livezi. De data aceasta ocup un cantonament prietenos, stând la gazdă cu locotenentul învățător Iftimie Novac, comandantul batalionului I, care nu mai contenește a-mi vorbi despre grozăvia luptelor prin care a trecut.

Sufletul lui vibrează de mulțumirea că și-a făcut pe deplin datoria de ostaș. E un adevărat erou. A luat parte la peste 60 de atacuri, când în fruntea companiei, când comandând batalionul. E singurul ofițer din regiment, care a lup-

tat tot timpul retragerii dela Dragoslavele până lângă Focșani.

La Inotești, numai cu 140 de oameni și cu sub-locotenentul de rezervă Teodor Pălănceanu a pricinuit pierderi simțitoare unui batalion german, făcând și prizonieri soldați și ofițeri vrășmași.

Pentru vitejiile săvârșite, a fost înaintat la gradul de locotenent și menționat cu ordin printre vitejii oștirii. Faptele sale cinstesc corpul ofițerilor de rezervă și al învățătorilor în special, care s-a dovedit că pe lângă rolul de educatori ai țărănimii în vreme de pace, sunt inimoși conducători ai acestora în război! Așa au fost cea mai mare parte dintre ofițerii-învățători din regimentul nostru.

23 Decembrie.

Fulgi sburdalnici de zăpadă acopăr huma înghețata a dealurilor, prefăcută în timpul nopții următoare într'un nesfârșit vestmânt de hermină. Țara s-a îmbrăcat în veșmântul alb al iernei!

Departe de căminele noastre, în ajunul acestor zile sfinte, fiecare dintre noi se simte înduioșat de amintirea anilor trecuți, când așteptam cu bucurie Crăciunul cu tot alaiul lui de petreceri. Astăzi, nu prea departe de noi, bubue tunul și sute dintr'ai noștri se înfrățesc pe vecie cu țărâna pământului rece.

Cei rămași acasă, chinuiți de grija noastră, mai sufer de spaima și amenințarea, că în curând, peste pragul caselor noastre va trece sabia vrășmașului care se apropie.

O soartă rea, s'abătù asupra țării, asupra neamului nostru nefericit. Jalea și-a întins zăbranicul dela un capăt la altul al pământului unde răsună doina !

Impresurat de gânduri triste, în ajunul acestor zile mari, simt mai mult ca oricând toată grozăvia tragediei ce se desfășoară înaintea noastră.

Se înoptează. E seara de Ajun... Aud colindătorii. Cântecul acesta, așa de duios, mă face pentru o clipă să uit împrejurările aspre în care trăim. Mă transport cu gândul, cu ani în urmă, la zilele copilăriei, când în aceeași seară cu frații și câțiva tovarăși de școală, sgribiliți de frig, colindam pela ferestrele rudelor și prietenilor acelaș vers, care vesteà lumei nașterea marelui Mântuitor al omenirei, a Aceluia ce aduceà între oameni : „pace și bună învoire!“.

Câte schimbări s-au petrecut de atunci !... Anii bătrâneței au început a se apropia odată cu încăruntirea !... Frații și tovarășii copilăriei sunt departe, prin cine știe ce tranșee, luptând cu vrajnicul inamic al țării ; iar cuvintele scrip-

turei de : „pace și bună învoire între oameni“, par un slab răsUNET a Celui ce strigă în pustiu !!..

Pentru ziua de 25 Decembrie, ziua Crăciunului, primim ordin a ne pune în marș până la Hârlău, unde cu alte trupe trebuie să alcătuim divizia 13, pusă sub comanda d-lui Colonel I. Popescu.

Toate planurile noastre de a petrece ziua Nașterii Domnului, potrivit cu vechile datini, mâncare și băutură din belșug, au căzut ; astfel că am fost nevoiți să mutăm și noi Crăciunul cu o zi mai înainte, păcătuind și mâncând curcanul și costițele de purcel, la care se mai adăogase și ceva vinaț de Cotnari, chiar în noaptea Ajunului. Dumnezeu să ne erte pentru astfel de nelegiuire și să pedepsească pe nemiți și păgânii cu care s-au întovărășit ! Nu-i vorbă, pe noi ne cam apără și vechea zicătoare românească : „Baba călătoare n-are sărbătoare“. Dar or cât, am trecut de marginile acestei îngăduințe și petrecurăm ca în vremurile cele bune.

Dimineața, ne-am trezit de svonul soldaților. Afară viscolea cu temeiu.

Zarea plumburie eră plină de jocul bizar al puzderiei fluturașilor de zăpadă.

Satul Giurgești, cu livezile lui, se acoperise de tot belșugul pulberii argintii a iernei.

Cornistul sună deșteptarea, după care urmează adunarea întregului batalion. În apropierea bisericii, ale cărei clopote vestesc sărbătoarea de astăzi, ne întrunim cu toți; gata de plecare.

Comandantul nostru, locotenentul Novac, se adresează trupei cu vorbe de bune urări, aminându-ne în acelaș timp despre durerea ce apasă inima noastră, a familiilor noastre, sufletul țării. Luând de mărturie nenumăratele noastre suferinți din trecut, își arată încrederea în biruința țării care va eși mai mare și puternică din vâltoarea acestor nenorociri.

Vorbele lui sunt rostite cu atâta credință și simțire, în cât fiecare dintre noi lacrimăm.

Muzica intonează o rugăciune tristă, ale cărei sunete prelungi poartă peste dealurile și văile Moldovei, toată jalea și aleanul drumetilor fără răgaz și cămin, nici în aceste zile de sfântă sărbătoare. Ca niște jidovi rătăcitori pornim iarăși la drum, lăsând în urma pașilor noștri încă o parte din pământul țării.... Cine știe când, și unde ne vom opri! ?

E ziua de Crăciun și viscolește cumplit! Un marș războinic al fanfarei, ne 'nveselește din nou, grăbindu-ne pașii prin troianul zăpezii proaspete. După câteva ore de drum greoiu, ajungem în satul Băiceni (Iași), la gospodarul Ștefan Bufnati, unde prânzim.

Masa bună și vinul din belșug, ne-a demortit inimile, în cât ne-am pomenit deodată cântând și jucând ca în vremurile de demult, când eram între ai noștri.

Cu mare alaiu am părăsit Băiceni și prin drumurile troenite, cu glume și cântece, am ajuns și poposit seara în Hârlău, la avocatul Deleanu, unde de oboseală adormim înainte chiar de a lua masa.

Somnul a fost adânc și plin de vedenii. Ai noștri, de acasă, ne-au vizitat cu zâmbetul și vorbele lor calde, în lumea fantastică a viselor.

Realitatea însă era mult mai aspră, chiar dureroasă. Cu prietenii: Gh. Lupu, Gică, Iremia, Casacincu, Alexandru Șerbănescu-Răcoasa, Ilescu, cumnatu-meu, și cu nedespărțitul nostru tovarăș, țambalagiul Ilie Sofrone-Topală, dormeam înghesuți pe niște pae din salonul gazdei noastre, iar cei de-acasă, departe de a surâde, poate plângeau de groază că în aceeași noapte, nemții pătrunseră în Focșani, după ce soldații ruși devastase și nimicise avutul a o muțime de gospodari.....

A doua zi, am rămas tot în Hârlău, târgușor istoric și de vechi amintiri, cu cele două biserici zidite: una de Ștefan cel Mare și alta de Petru Rareș. Pe aici, acum patru sute de ani

și mai bine, trăia o femeie vestită prin frumusețea ei, Răreșița, care înseninase de multe ori gândul posomorât de războaie și timpuri grele, al marelui nostru străbun Ștefan. Urmele frumuseții femeiești se văd și astăzi la strănepoatele Răreșiței, prefăcută de mult în cenușă și humă ca toate cele pământești ! Numele i-a rămas, și se pomenește încă pentru norocul de a fi dat Țării pe unul dintre Dămirii viteji ai Moldovei, care cu spada lui biruitoare ajunsese pe unde dăună-zi și noi, — ostașii pribegi de astăzi, — i-am călcat pe urme, purtând steagurile dezrobirii frățești, afirmării unui drept, și împlinirii unui vis secular.

Afară de aceste lucruri, cari ne amintesc vremurile trecute, Hârlăul de astăzi nu-i altceva decât un târgușor din nordul Moldovei, plin de ovrei, pierzându-și cu totul caracterul de așezare românească, ca și toate celelalte din Moldova.

A treia zi de Crăciun, pornim iarăși pe drumul de câțiva kilometri, prin omătul înghețat și 'n șfichiurile țepoase ale crivățului, până în satul Buhalnița, unde cantonează regimentul. Batalionul nostru se sălășluește în cătunul Vîriți. Norocul m'a călăuzit la casa lui moș Vasile Bârsan, un moldovean tare cumsecade, vorba bătrânească : „să-l legi la rană“. Toate zilele

de sărbători, până la Bobotează, le-am petrecut cu tovarășii despre care am mai vorbit, în gospodăria lui moș Gheorghe Pavel, un om iubitor de militari și mai ales sincer și devotat prieten al spumosului nostru de Cotnari. Podgoria de peste deal, ne-a procurat multe clipe de fericire și uitare a durerilor ce ne apăsașu sufletele, iar fratele Grigore Casacincu și-a încălzit deseori inspirația și organul lui de bun cântăreț al prietenilor cu licuoarea aromată a vinațului delicios.....

Firul zilelor se deapănă una după alta și dela casele noastre nu mai primim nici un rând! Crăciunul din anul acesta, le-a adus stăpânirca nemțească, punând între ei și noi o bară groaznică de foc și fier.....

— . . . —

CHINURILE REFACERII

Unul câte unul, soldații noștri eșiți din spitale, desmeticiți din buimăceala luptelor, se adună în sătișorul menit refacerii noastre, în Buhalnița.

Din ajunul Bobotezei, se pornește un ger și vifor cu zăpezi mari, cari au albit dealurile Moldovei până după Sf. Gheorghe. Pe drumurile troenite, circulația se face greu de tot. Ingrămădirea e'năbușitoare în trenurile pline de schilozi, răniți și soldați cătându-și regimentele pierdute. Viața a devenit un adevărat infern, mai ales, din pricina scumpilor noștri aliați de peste Prut, cari nu scapă nici un prilej incolțindu-ne cu batjocuri de tot felul. Mii și mii de conflicte între ai noștri și rușii trufași, cu mentalitate de stăpâni în țara noastră, privindu-ne de sus, jicnindu-ne și mărind neînchipuit durerea suferințelor noastre destule.—In cruda nenorocirei care ne învăluie, de nicări nu se coboară un cuvânt de mângâere !

Abiã mai târziu, când sosesc în țară oaspeții dragi ai Franței, ofițerii franceji, încep să mi-jească și pentru noi zile mai bune. — Priviți la început cu neîncredere, din pricina rușilor cari ne defăimau, frații de peste Rin au prilejul să descopere curând în chinuita noastră Moldovă, camarazi cinstiți, oameni hotărâți și un popor vrednic de toată iubirea.

Intr'o atmosferă apăsătoare, plină de griji, desnădejde și durere morală nespusă, ne găsește Anul Nou 1917. Cea dintâi zi a acestui an, aduce la comanda regimentului pe d. Lt. Colonel Genuneanu, iar misiunea franceză ne dă pe Locotenentul de Todery, înlocuit peste puțin prin Căpitanul Blank, tovarășul de mai târziu al suferințelor și clipelor de glorie ce le-a trăit regimentul.

În Buhalnița, activitatea dela început e foarte limitată, rezumându-se doară la schimbarea, aproape în fiecare zi, a cantonamentelor. Încercările prin care am trecut, cu urmările lor, nu ne dau pas să ne desmetim așa de ușor. Se observă o totală lipsă de inițiativă și îndrumare serioasă spre adevărata noastră refacere fizică și morală. Ca mijloc de îndreptare, pentru un moment se uzează pe alocurea, de vechia și urâta noastră deprindere bătaea, care demoralizează și mai mult.

Pe de altă parte, reapare în toată splendoarea lui, nenorocitul formalism din timp de pace, care nimicise atâția ani de adevărata activitate. Situații peste situații, corespondență câtă vrei, programe de instrucție pe hârtie, care rămân doar numai o formă searbădă, fără ca soldatul să câștige ceva în legătură cu războiul.

Ostașii, istoviți de atâtea lupte și oboseli, sunt întrebuițați totuși la munci și corvezi, cari fără greșală ar putea lipsi. Au venit ordine a se construi niște bordeie cari trebuiesc la vară. Lucrul lor începe de pe acum când timpul e cu totul potrivit și se face cu zor pentru ca în primăvară când va începe desghețul, toată opera greă, făcută cu atâtea eforturi și pierdere de energii, să se prăbușească. Ceiace s-a și întâmplat.

Ce n'ar fi câștigat soldații noștri în timpul ernerii aceștia, prin sfaturi igienice, prin îndemnuri bune și o activitate cumpănită, potrivit cu vremea și puterile lor fizice și intelectuale ?

Nici odată parcă n'ar fi avut mai mult rost șezătorile culturale cu povestiri, glume și cântece pline de înviorare pentru starea de inerție și desnădejde în care căzusem.

În curând, se arată boala mizeriei înspăimântător de neertătoare, tifosul exantimatic, care seceră cumplit viețile omenești. Coasa morții, doboara floarea regimentului mai cumplit ca mi-

tralierele și tunurile nemțești dela Dragoslave.

Medicii încep a construi băi, cuptoare de deparazitare luând măsuri strașnice de combaterea molimei ucigașe.

După jumătatea lui Ianuarie, tifosul ia proporții înspăimântătoare. În fiecare zi, clopotele satului sună plângător vestirea că alți voinici îi așteaptă întunericul grobniților. Nu mai biruesc oamenii cu înmormântările, cari se țin lanț.

În lupta cu dușmanul nevăzut, cad pe rând: bietul doctor Locotenent Victor Ioneanu și mai târziu eroul medic, acea inimă caldă și entuziastă, visătorul idealului nostru, omul de jertfă, medicul Maior Virgil Ballan.

D-l Dr. N. Atanasiu, un vrednic fiu al Putnei, care se distinsese printr'un superior spirit de jertfă, îngrijind miile de răniți depe frontul Dragoslavelor, după câteva săptămâni de muncă și luptă cu aceeași molimă, cade, scăpând cu mare greutate din ghiarele morții.....

La începutul primăverii, sosesc la regiment armele și muniția franceză.

Cu cele dintâi raze călduroase, încep să încolțească în inimi speranțe noi. Ici, colo, pete verzi de iarbă și flori galbene de păpădie, se arată sfioase prin pojghița așternutului alb de zăpadă.

Soldații, slăbiți de boală, sorb cu lăcomie din căldura binefăcătoare a primăverii, pe când dorul de casă crește neînchipuit de dureros.

Câmpia prinde iarăși viață, tovarășii ei, în locul plugului `mănuiesc astăzi uneltele de luptă. În suflete se frământă vijelia răzbunării îndemnuri sălbatice de război.

Aburi cenușii se desprind din heleșteele văilor. Pe colnice zburdă cu gingășie melușeii de câteva zile. Cântăreața ogoarelor și-a muncii, ciocârliă, se leagănă grațios prin oceanul sâneliu, înveselind toată firea prin cascada vioae de sunete.

În șiruri colțurate, plutesc prin văzduh melancolici, cocorii. Oaspeții primăverii au trecut, nu sunt multe ceasuri, pe deasupra casei mele, țării noastre robită de vrășmași. Trilul lor e mai plângător astăzi, totuși ei ne vestesc primăvara, reînvierea naturii, sosirea zilelor calde, aducătoare de viață și speranțe.....

1 Aprilie.

De eri, mă aflu în Scurta, un sat frumos în partea de miazănoapte a județului nostru, cu răzeși din vremea lui Ștefan cel Mare ca: Buzdugăneștii, Melinteștii și alții.

Se spune, că pe aici ar fi luptat în vremea aceia, Măritul Voevod al Moldovei 'și ntr'o cioc-

nire sângeroasă cu ungurii, ar fi căzut străpunsă de o săgeată veninoasă, fecioara Stăncuța, din neamul lui Buzdugan.

Tot de prin locurile acestea, se trage unul din stăpânitorii de mai târziu a Moldovei, Istrate Dabija, vrednic prin obiceiul popular de a bea vinul la mesele domnești cu oala de lut. Atâția din strănepoții lui s'au amestecat în mulțimea țăranilor de pe aici, mânuind plugul și acum apărând hotarele țării.

În Scurta, și-au găsit un loc de refugiu, sub razele calde ale libertății, o mulțime de prieteni din țara ocupată de vrășmași, între cari și rudele mele dela Râmnicu-Sărat, familia D. Gherman. Paștele, acest paște trist și dureros, l'am petrecut în mijlocul nefericiților pribegi. O mulțime de ostași ai diviziei I-a oltene se găsesc în refacere pe aici, cât și în satele: Valea-Seacă, Mândrișca, Cucova, Orbeni și Parava.

•La Sascut, e refugiată prefectura dela Focșani, unde mă întâlnesc cu șeful meu din viața civilă, muncitorul și priceputul administrator al județului, care e d. Prefect Anton Alaci.

2 Aprilie.

Ziua de Paște. O strălucitoare și dulce zi de primăvară. În crângurile de pe dealul Scurtei,

se aud mult înainte de răsăritul soarelui, cântecul privighetorilor. Cucul întrerupe din când în când, prin sunetele bisilabice, armonia dulce a primadonelor pădurii și primăverii. În văzduh, ca niște bondari uriași, zbârnâe aeroplanele noastre și cele franțuzești, care au plecat: unele în recunoaștere, altele la vânătoria aeriană, altele salutând la Pralea și Oituz pe Suveran și Regina Țării, veniți în inspecția trupelor pe front.

In ziua aceasta, Regele a făgăduit pământ soldaților țărani.

Spre Mărășești, se aude o puternică vijelie de artilerie. Ai noștri, se vede, ciocnesc oule roși cu vrășmașul îngropat în tranșee. Ce-o fi în Focșanii noștri, și la noi acasă?....

Dela un timp, pretutindeni e liniște, și cântecul privighetorii a amuțit, numai în suflete clo-cotește cu furie crescândă patima răzbunărilor și nemăsuratul dor de casă....

În această zi, când dreptatea a înviat, după lungi și grele jertfe și suferințe, popoarele cari s-au ridicat pentru apărarea dreptății gem încă sugrumate în lanțurile bestiei teotone.

Sfânta zi de Paște, tu ești simbolul biruinței, învierii adevărului și dreptății; credem în tine și credem în izbăvirea neamului nostru!....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIRUINȚA ȘI RĂSPLATĂ....

În Buhalnița, după trecerea sărbătorilor, se începe o muncă fără răgaz, din zi până'n noapte. Instrucție și pregătire pentru luptele în care se va năpusti regimentul în curând.

De acum, intrăm pe adevăratul făgaș al pregătirii de război. Toate învățăturile prinse din cele din urmă lupte după frontul apusean se aplică și aici. Ofițerii și-au însușit cunoștințele cele noi și treaba se face cu stăruință și folos. O parte însemnată în organizarea și instruirea trupei, o are căpitanul francez Blank, și energia hotărâtă a comandantului de regiment, d-l Lt.-Colonel Genuneanu.

Către sfârșitul lui Mai, întreaga divizie complet echipată și instruită, e văzută de Rege și Ministrul Franței d. Albert Tomas dela departamentul munițiilor.

Ca pasărea măeastră din povești, regimentele noastre renăscute din cenușa durerilor, uimesc pe cei cari le-au inspectat la Hârlău. Se pun cele mai îndreptățite nădejdi în rezultatele eforturilor noastre.

Dela 5 Iunie, batalioanele lui 50 părăsesc Buhalnița spre locurile de jertfă, unde oastea română cu sângele fiilor săi, va înscrie o măreață epopee în paginile tragice și glorioase ale războiului mondial.

Regimentul ocupă sectorul în aripa stângă a armatei I, la Nămăloasa, unde în timp de o lună, se fac uriașe lucrări de sapă, tranșee și galerii în pământ, în vederea ofensivei din Iulie.

Putnenii din 50 sunt sortiți să formeze primele valuri de atac, cei dintâi, s'arunce pe vrășmași din șanțurile de pază și astfel să înceapă eliberarea ogoarelor, căminelor și ființelor scumpe inimii lor.—La câțiva pași de locul de osândă grea, se vede casa, grădina, turnul bisericeii din sat, drumurile unde își purtau, în vremea muncii, carele cu bouleni lor liniștiți și gânditori. În zare sclipesc coperișurile caselor din alte sate, iar mai departe Focșanii.... Ceasuri întregi privesc înmărmuriți spre zările pline, de duiosie și amintiri scumpe.—Ce n'ar da ei, să se vadă în

satele lor! Pe zi ce trece nerăbdarea crește tot mai mistuitoare. De le-ar stă munții în cale și tot s'or prăbuși de uraganul răsbunării, când se vor năruși la atac!

De mai multe zile, regimentul se strămutase la Mărășești, în sectorul Razoare. Luptele din urmă luase proporții neînchipuite. Se topeau diviziile bavareze și ale noastre ca nouri în vârtejul furtunilor.

Dela Mărășești până sub Măgura Odobeștilor era o linie de iad, foc și fum, bubuituri năpraznice. Mitralierile tocau zi și noapte fără răgaz, întrecându-se în zorul luptelor cu pârâitul salvelor infanteriei. Valea Siretului forfotea de lumină și de răcnetul de fier al uneltelor ucigașe, cutremurându-și sufletul de o groază înfiorătoare.

Regimentul fusese atacat și a contra-atacat în nenumărate rânduri, iar în ziua de 30 Iulie, pe când se află între divizia X și corpul VII al armatei rusești, eșind din tranșee, a atacat cu iuțeală și a isbutit să înainteze și să câștige teren chiar.

Cei dintâi care se năpustise la acest fioros contra-atac fusese oamenii companiei Locotenentului Iftime Novac, aceiași viteji soldați și comandant cari altă dată, la Dragoslavele, res-

pinsese invazia vrășmașului din valea Cârstei.

Eșirea din șanțuri s-a făcut cu un avânt și o însuflețire minunată. Din cutremurul bombardamentului și trăsnetul obuzelor, se auzea deslușit cântând, un formidabil cor, cântecul răsboinic „*La arme*“! Așa au contra-atacat soldații și ofițerii lui Novac.

În câteva minute compania este ruptă în două de o grindină de mitraliere și 50-de soldați cad în luptă.

Novac e rănit odată, dar nu se dă bătut, până pe înserate luptă mereu, când alt glonț îl doborâ la pământ. De aici, e dus la spital în stare de nesimțire.

Atacurile și contra-atacurile se repetau zi și noapte cu o furie tot mai sălbatică. În ziua de 6 August, îndârjirea lor întrecu peste măsură proporțiile care le luase până acum.

Conducătorii armatei germane încercară cea mai violentă și cea din urmă lovitură de care depindea rezultatul stăruințelor și jertfelor ce făcuse în zilele din urmă. Le trebuia neapărat o biruință evidentă, pentru a înșela încă odată naivitatea nației lor.

După ameză, pe căldura cea mai mare, când nimeni nu se aștepta la o dispoziție de luptă, în mod excepțional, infanteria lor pornește la

atac fără nici o pregătire de artilerie, fapt ce surprinde pe ai noștri de ocamdată. Isbirea este așa de violentă, în cât primele noastre linii cad. Invălmășeala se produce, momentul e critic. Se pare că porțile Moldovei vor fi sfărâmate și vrășmașul va pătrunde în țară. Posturile de comandă, ale multor unități sunt părăsite, legătura se pierde, iar comandamentele superioare de teama unor sigure capturări, trec Siretul.

În acel moment de pierzarea minților, în sectorul Răzoare, pe frontul unei brigăzi se produce un contra-atac violent din partea batalionului I al regimentului nostru, sub comanda *Căpitanului de rezervă I. Miclescu*. Impetuos, batalionul cade în flancul unui regiment prusac. Mișcarea e hotărâtoare. Inamicul își pierde piuitul, o rupe de fugă înapoi. Ai noștri după ei, în care timp artileria grea dela Ionășești și 23 Artilerie, lungește tirul sfâșiind cumplit rândurile înspăimântate ale germanilor fugăriți.

Goana ține până'n apropierea Sușiței, unde germanii s'au ascuns din nou în șanțuri. Căpitanul Miclescu cade greu rănit, printre cei dințai; sublocotenenții Rașcu și Pruncu pier în vâltoarea luptei. Toți ofițerii batalionului cad răniți afară de sublocotenentul N. Pușcă și locotenentul D. Tigoianu, care conduce mai departe operația atât de fericită a Căpitanului Miclescu.

Unitățile noastre se reconstituiesc repede, frontul se închiagă din nou, astfel că, cea din urmă și cea mai violentă ciocnire încercată de nemți pe frontul român moare, prăpușindu-se odată cu faima puterii germane, în țărâna pământului românesc dela Mărășești.

Biruința era desăvârșită, dar și jertfele dureroase !

Printre ofițerii, cari mor pe câmpul de glorie în ziua aceea, enumăr : pe Căpitanul Florescu Nicolae, Locotenentii G. Lupu și Bădescu ; sublocotenentii Vasile Tigoianu, Cătuneanu, iar printre ofițerii capturați de inamic pe Locotenentul C. Dimitrescu, Romano, plutonierul Mustață Radu și alții.

.
.

Mai târziu, am citit cu legitimă mândrie cuvintele măgulitoare ce le spuneă despre regimentul nostru însăși căpitenia armatei, Regele Țării :

„Se acordă ordinul militar Mihai Viteazul, cls. III, drapelului regimentului 50 infanterie, pentru vitejia și avântul cu care a luptat, atât ofițerii cât și trupa, în aprigile lupte dela Mărășești din anul 1917.

In ziua de 30 Inlie, pe când regimentul se află pe poziție, între divizia X-a și corpul VII

— de armată rusă, nu numai că au rezistat cu energie nenumăratelor atacuri date de inamic, dar contraatacând cu furie, a reușit să înainteze și să câștige teren. Acest regiment de eroi, s'a distins în mod glorios, prin îndârjirea cu care a luptat la 6 August 1917, împotriva trupelor din divizia II-a bavareză și în timpul cărei lupte, batalionul I a dat un contraatac strălucit, care a determinat prima retragere a dușmanului“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LACRĂMI ȘI LACRĂMI!

(4 Decembrie 1916 — 10 Decembrie 1918)

De o lună de zile ploaia, negurile nu mai conteniseră. Pe nesfârșitele drumuri ale calvarului nostru, un noroi ne mai văzut îngreuiă și mai mult chinul retragerii. Bubuitul tunurilor vrășmașe coborâse din munți, auzindu-se chiar lângă vetrele noastre.

Cele din urmă frânturi ale regimentului, se strânsese în Focșani din ziua de 3 Decembrie, iar a doua zi, înainte de a se lumină, — ce lumină putea fi într'o zi așa de tristă, — trebuia să părăsim orașul.

Pentru a doua oară dela începutul războiului, repetam dureroasa scenă a despărțirii de ai mei.

Sfâșietoare clipe!

Printre neguri și întunericul acestei dimineți de iarnă posomorâtă, abia făcându-ne loc prin-

tre gloatele în neorânduială ale rușilor, cari ne cereau *vutcă*, am ajuns la marginea de miază-noapte a orașului.

Aruncându-mi privirea 'napoi prin bezna care învăluia căminele noastre, lăsate la voia întâmplării, m'am cutremurat de durere, gândindu-mă la tragedia prin care trece țara, neamul meu.

Lacrimi amare mi-au umezit obrajii.

După alte trei săptămâni de marșuri grele și suferință, în răstimpul cărora, fel de fel de vești ne înveninau sufletul, am ajuns și ne-am sălășluit într'un sătișor din nordul Moldovei, în Buhalnița.

Câte lacrimi și'n Buhalnița !

Trei sferturi de țară ocupată de vrășmaș, familiile în robie. Dela o vreme o molimă groaznică se încuibase în regiment și bieții flăcăi, câți mai rămăsese din iadul dela Dragoslavele, umpleau cimitirele. În fiecare zi, luni dearândul, clopotele satului ne vesteau pe morții cei noi.

Orizontul viitorului nostru eră întunecat. Se părea că în cele trei, patru luni de război, se năruise pentru totdeauna existența noastră ca neam de sine-stătător. Iți trebuia un spor nemăsurat de credință pentru ca privirile minței să poată vedeà dincolo de noaptea întunecoasă ce ne-o strecurase în suflet nenumăratele nenorociri prin care trecusem.

În nopțile lungi și amare ale acelei ierni, pâlcuri, pâlcuri de prieteni, — câți mai păstram o scânteie de nădejde în ziua cea mare și luminoasă, — ne adunam sfioși, ca siluetele primilor creștini, și la pâlpâirea slabă a candelanelor credinței, luminiță cu luminiță, — vizionarii huliți, — aprindeam luceafărul măreț al realităților de azi.

Așa a trecut iarna și zilele primăverii, urzite din durere, suferință, speranță și lacrimi.

După o îndelungată refacere, regimentul ajunsese iarăși pe front. În primele zile ale lui Iulie 1917, la Nămolosa, după o puternică pregătire de artilerie, când voinicii putneri așteptau doar clipa să sară din șanțuri și să curățe ogoarele părintești de neghina nemțească, o veste dureroasă îi oprește în loc. Aliații ruși, din motive politice, renunțau la ofensiva așa de chibzuit pregătită.

Cupa destul de plină cu veninul atâtor nenorociri, s'a vărsat..... și iarăși au curs lacrimi.....

.

10 Decembrie 1918, zi frumoasă, cu un soare blând și dulce cum arareori se vede în Decembrie. De dimineața pân' se 'noptase nu fusese umbră de nour. Din spre răsărit doar, sufla ușor o adiere răcoroasă : parcă eram la începutul

primăverei. În oraș, mișcare neobicinuită : steaguri pavozate, unele magazine închise, iar pe ziduri atârneau niște publicații, prin care se vestește sosirea în garnizoană a „gloriosului regiment 50“.

Cu ceata zglobie de copii și cu mulțimea înviorată de nerăbdarea revederii vitejilor fii ai Putnei, am ajuns la marginea orașului din spre Mărășești, pe locul de unde altă dată privisem tabloul tragic al înfrângerii.

Acum era veselie, dor de viață, și întinerire în suflet.

De aproape două luni, orașul fusese golit de armata nemțească de ocupație. Ostașii noștri trecuseră iarăși Carpații, îndreptându-se spre hotarul dela Apus al Tisei. Bucovina, Ardealul și Banatul ceruse stăruitor unirea cu patria mamă, vrășmașul fusese pretutindeni sfărâmat....

În această stare sufletească, urzită de atâtea împrejurări și fapte fericite, mă găseam în clipa când spre câmpia biruinței dela Mărășești, am zărit steagul lui 50. Mai întâi vag, din ce în ce mai limpede și apoi rândurile viteze de ofițeri și soldați. Lipseaù, e drept, mulțime din cei plecați în August 1916, rămași în lumea de glorie dela Flămânda, Dragoslavele, Nămolosa, Mărășești și Muncel, totuși venirea regimentului era prilej de bucurie.....

.

Când dincolo de creasta Măgurei Odobeștilor, îmbujorată cu o diademă de flacără roșiatică, adormeau cele din urmă sulii luminoase, văzduhul vibră de sunetele armonioase ale muzicii militare, aceiași care cântaseră la trecerea munților, când intrarăm în Brașov, care ne însuflețise în zilele grele și după biruința dela Mărășești.

În pas cadențat, mândri, ostașii lui 50, cu gloriosul steag și împodobiți cu flori, intrau în oraș.

Fără să-mi dau seama iarăși am plâns, mi s'au umezit obrajii de lacrimi. Numai atât, că sunt lacrimi și *lacrimi* !.....

TABLA DE MATERII :

1) Ruga	pag.	5
2) Mobilizarea	»	9
3) Plecarea	»	15
4) In Ardeal	»	25
5) Flămânda	»	47
6) Giuvala — Muntele Căpitanu	»	59
7) Pe Strâmtu	»	75
8) Sub comandă nouă <small>University Library Cluj</small>	»	81
9) Zile de suferință	»	89
10) Atacul de pe Valea-Cârstei	»	97
11) Pe căile retragerii	»	101
12) Cele din urmă zile de retragere	»	111
13) Chinurile refacerii	»	119
14) Biruință și răsplată	»	127
15) Lacrămi și lacrămi	»	135

